

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944.

Första kammaren.

Nr 23.

Lördagen den 10 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 489, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om tillhandahållande för en större allmänhet av billig bad- och w.-c.-attiralj samt diskbänksinredning, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmänna grunder för pensionering av vissa f. d. anställningshavare vid vägväsendet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension av statsmedel åt vissa f. d. befattningshavare hos vägdistrikt; samt

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av örlogsvarven;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1943/44 m. m., i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 178, i anledning av väckt motion angående anslag för budgetåret 1944/45 till dövtumhemmet å Riis; samt

nr 179, i anledning av väckta motioner angående anslag för budgetåret 1944/45 till riksförbundet för sockersjuka m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 180, i anledning av väckta motioner angående ersättning till i utlandet bosatta svenska medborgare för förluster genom krigsskada.

Om ersättning till utlands-svenskar för förluster genom krigsskada.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *B. Ohlin* m. fl. (I: 181) och den andra inom andra kammaren av fru *Hanna Rydh Munck af Rosenschöld* m. fl. (II: 293), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning angående i vad mån och efter vilka principer svenska staten skulle kunna lämna i utlandet bo-

Om ersättning till utlandssvenskar för förluster genom krigsskada.. (Forts.)
sätta svenska medborgare ersättning för förluster genom bomb- eller annan direkt krigsskada, som där vållats dem.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 181 och II: 293 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Sandler**: Herr talman! Vad utskottet här har anfört är icke av beskaffenhet att föranleda mig såsom en av motionärerna att ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Utskottet har nämligen förklarat sig dela motionärernas uppfattning och förutsatt, att Kungl. Maj:t skall ägna detta ärende om understödsverksamhet beträffande utlandssvenskarna nödig uppmärksamhet. Jag har sålunda, herr talman, endast begärt ordet för att understryka angelägenheten av att denna prövning verkligen också kommer till stånd. Då ingen ledamot av Kungl. Maj:ts regering finns närvarande, kan ju en vädjan i detta sammanhang vara ungefär detsamma som att skriva i vattnet, men jag tillåter mig att uttrycka den vaga förhoppningen, att vederbörande i Kungl. Maj:ts kansli måtte behaga läsa även sådant riksdagstryck, som icke genom särskild skrivelse befordras till vederbörande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. vissa
ändringar i
patentförord-
ningen.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 mars 1944 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 176, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionen I: 306 av herr *Franzon* samt de likalydande motionerna I: 308 av herr *Ekströmer* och II: 490 av herr *Lundberg* i Hälsingborg.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt.

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar höra vidtagas i det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om ändring i förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent;

B) att de i ämnet väckta motionerna I: 306, I: 308 och II: 490, i den mån de icke kunde anses besvarade genom de uttalanden som gjorts i utskottets motivering, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Ekströmer**: Herr talman! I detta ärende har jag tillåtit mig att väcka en motion, och utskottet har i anledning av denna på anförda skäl icke ansett tillrädligt att i detta sammanhang införa undantag för legeringar i 2 §, men anser att spørsmålet ingående bör övervägas under det fortsatta utredningsarbetet på patentlagstiftningens område. Jag tycker för min del, att någon ytterligare utredning egentligen inte hade varit behövlig, men är givetvis tacksam för utskottets välvilliga behandling av motionen. Då denna fråga för vissa industrier är av stor vikt, skulle jag dock här vilja understryka nödvändigheten av att det i utsikt ställda utredningsarbetet verkligen snarast

Ang. vissa ändringar i patentförordningen. (Forts.)

sättes i gång och att frågan om legeringars undantagbarhet blir en av de första frågor, som upptas till behandling.

Herr talman! Jag har intet yrkande annat än bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.; samt

nr 49, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitat biträde.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av väckt motion angående utredning om inrättande av en kyrklig högtidsdag i vårt land under höstens lopp.

Ang. inrättande av en helgdag under hösten.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 31, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Mosesson* och *Nilson* i Eskilstuna hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå utredning, huruvida en kyrklig högtidsdag kunde inrättas i vårt land under höstens lopp, eventuellt på bekostnad av antalet helgdagar under förra hälften av året.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 31, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en förutsättningslös utredning, huruvida en allmän högtidsdag med eller utan kyrklig karaktär kunde inrättas under höstens lopp, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr **Sten**: Herr talman! Det anses väl egentligen opassande att begära ordet i ett ärende, där det föreligger ett utlåtande från ett enhälligt utskott och där man inte såsom motionär eller på annat sätt har haft att göra med ärendet i år. Till mitt försvar kan jag endast anföra, att vid något av de tidigare tillfällen, då en del av denna fråga har skymtat — jag minns inte, om det var i samband med semesterlagens tillkomst eller i samband med frågan om första maj som helgdag — har jag gjort ett uttalande, som gick i en annan riktning än motionen och utskottsutlåtandet.

Motionen syftar till en jämnare fördelning av de stora dubbelhelgerna över året, eventuellt på bekostnad av någon av dem vi ha under förra halvåret. Jag saknar i motionen och i utskottets utlåtande någon hänsyn till de synpunkter, som jag tidigare har uttalat och som jag inte har kunnat släppa, nämligen att det ligger en inre mening i ojämnheten i kalendern och att detta är ett område, som inte rimligen bör bli föremål för någon rationalisering. Jag är anhängare av rationalisering när det gäller industri och jordbruk, och jag kan vara med om att resonera om sådan, när det gäller exempelvis

Ang. inrättande av en helgdag under hösten. (Forts.)
riksdagens arbetsformer. Men att fördela de stora helgdagarna över året med tillhjälp av mätstickan eller multiplikationstabellen tror jag är rationalisering på ett område, där den inte hör hemma. Det bör finnas vissa moment i samhällets föranstaltningar, som tillfredsställa även det irrationella i människoandan, och jag tror, att vi skulle få ett tråkigare år och ett tråkigare samhälle, om motionärerna och första lagutskottet skulle vinna framgång i sina reformsträvanden på detta område.

Min andra synpunkt är den, att julen ju är vår största högtid. Man frågar sig då: vad är anledningen till att så är fallet för de allra flesta människor? Det beror naturligtvis till mycket stor del på den idé, som den representerar, och på traditionens makt över sinnen. Men jag tror, att det också i mycket hög grad beror på en sak, som jag inte vet, hur jag skall kunna uttrycka utan att förleda kammarens ledamöter att dra på munnen. Det är nämligen min allvarliga övertygelse, att det förhållandet, att julen är så efterlängtd och så oförliknelig som en ljusfest i vintermörkret, helt enkelt beror på att den befinner sig på så långt avstånd från midsommaren. Man har alltså då magasinerat sin längtan under sex månader. Nu inbjuda oss motionärerna och första lagutskottet att ta ut halva julglädjen i förskott någonstans omkring den 1 oktober. Jag begär inte, att kammarens ledamöter skola acceptera min synpunkt, men jag har i alla fall den hemställan till den utredning, som väl ändå här kommer till stånd, att de bägge omständigheter, som jag har anfört, alltså den inre meningen i kalenderns ojämnhet och önskvärdheten att icke på något sätt rubba julens ställning i kalendern, måtte upptas till en verkligt vetenskaplig och folkpsykologisk undersökning.

Beträffande den andra sidan av saken, alltså slopande av en helgdag på våren, därför att man får en dubbelhelg på hösten, är jag också betänksam just av de skäl jag anförde. Jag tror inte, att det är riktigt att rationalisera på detta område. Vad som föresvävar motionärerna, utskottet och andra, som äro anhängare av denna tankegång, är tydligen, att vi skola få påskhelgen omkring den 1 april, midsommaren i slutet på andra kvartalet, den nya dubbelhelgen omkring den 1 oktober, och så ha vi julen i slutet på fjärde kvartalet. Jag är övertygad om att om man ger ett finger åt dessa rationaliseringssträvanden, kommer det inte att dröja länge, förrän man flyttar långfredagen närmare påskdagen. Jag såg i en tidningsartikel med anledning av denna fråga, att en industriidkare, som till och med angav sig som kyrkligt intresserad, tyckte, att det var så besvärligt att dra på maskinerna i fabriken på påskaftonen. Där ser man ju en tendens, som man tycker borde verka ganska förskräckande. Nästa steg blir väl då att fira julen på nyårsaftonen, alltså att slå ihop julen och nyårshelgen, därför att det är i högsta grad irrationellt att ha två stora helger så nära varandra.

Jag är givetvis som vi alla en varm vän av vårt näringsliv och av att allt vad vi här företa oss på det ekonomiska området skall vara ägnat att bereda trivsel för de olika näringarna, men jag har som sagt mina betänkligheter mot att släppa in näringslivets synpunkter på detta område.

Om jag summerar mina enkla synpunkter, har jag å ena sidan en stor uppskattning av motionärerna och deras kännedom om hithörande frågor, och jag har givetvis också tagit intryck av att landsorganisationen har betygat, att det är ett arbetarintresse att få en dubbelhelg på hösten, men å andra sidan har jag de betänkligheter, som jag här har sökt utveckla, framför allt i två avseenden. När jag här har sökt att ta ställning som ledamot av kammaren, har jag alltså varit hänvisad till att söka inom mig själv fatta ett beslut med 51 hundradels procents majoritet mot 49. Helst skulle jag ha velat yrka avslag både på utskottets hemställan och på den i ärendet väckta motionen, men då

Ang. inrättande av en helgdag under hösten. (Forts.)

jag inser utsiktslösheten i detta, har jag stannat för att mina syften bättre tillgodoses, om jag hemställer, att de av mig anförda synpunkterna måtte beaktas vid den blivande utredningen och handläggningen av detta ärende.

Herr Schlyter: Herr talman! Då den ärade talaren inte formulerade något yrkande, kunde det kanske inte behövas, att jag sade någonting till förmån för utskottets förslag, ty utskottet kan naturligtvis inte ha det ringaste emot att hans synpunkter komma under överbägande i den utredning, som utskottet har föreslagit. Jag skulle emellertid i alla fall vilja göra några erinringar till den ärade talarens anförande.

Om jag förstod honom rätt, riktade han sig väsentligen mot tanken, att en helgdag skulle överflyttas från våren till hösten. Detta har inte utskottet föreslagit, och läser man noga utskottets utlåtande, torde det stå ganska tydligt för läsaren, att utskottet icke är någon vän av tanken, att en helgdag under den högtidliga första hälften av året skulle dras in. Herr Sten anförde, att det ligger en inre mening i den ojämnhet, som kalendern på detta område företer; det vore ett område, som inte borde bli föremål för någon rationalisering; det borde finnas moment, som tillfredsställde det irrationella. Utskottet har i sitt yttrande ifrågasatt några jämkningar, som väsentligen innebära ett skjutande på placeringen av några av vårens helgdagar. Jag tror inte, att ett dylikt litet tillmötesgående av de önskemål, som framförts från näringslivets sida — med hänsyn till olägenheten av de söndersplittrade veckorna — medför någon fara för vare sig kyrkliga eller andra konservativa intressen av värdefulla irrationella moment.

Med avseende å den högtidsdag, som även utskottet anser det vara önskvärt att få på hösten, vill jag erinra om att riksdagen en gång tidigare — det var år 1934 och skedde så vitt jag minns utan någon meningsskiljaktighet — hos Kungl. Maj:t begärt en utredning om införande av en fridag på hösten, ingående i fyra bankfridagar under loppet av ett år, för att avbryta den långa, högtidslösa delen av året. Den gången blev det inte någonting av den fridagen under hösten, beroende på att man i de utlåtanden, som inkommo över en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria i detta ämne, ställde sig ganska oförstående till förslaget, sannolikt därför att vad som då ifrågasattes såsom möjligt icke byggde på någon tradition.

När utskottet nu ifrågasätter att, eventuellt i anknytning till den gamla traditionen om en allhelgonadag, införa en högtidsdag på hösten, så gör herr Sten emot detta gällande, att julen är årets största högtid, och till den skall man ha magasinerat hela sin längtan under det från högtider fria halvåret, som löper från midsommar till jul. Man skall inte, säger han, ta ut halva julglädjen i förskott genom att införa en högtidsdag någon gång under de kulna höstveckorna. Herr Sten förutsatte, att kammaren skulle dra på munnen åt det resonemanget. Jag vill inte bestrida, att jag gjorde det, och det beror, herr talman, på att jag under hela mitt liv har varit van att mitt på hösten delta i en i min landsända mycket uppskattad högtid, Mårtensgås, utan att jag har någon som helst känsla av att det har betagit mig eller mina barn eller barnbarn den allra ringaste del av julglädjen.

Herr talman! Jag tror inte, att jag har anledning att på grund av herr Stens yttrande anförä något ytterligare. Vad han sade om att flytta långfredagen till en lördag o. s. v. tror jag inte han avsåg skulle bemötas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman: Herr talman! Jag uppfattade kollegan Stens uttalande här såsom en hälsning via protokollet till de blivande utredningsmännen: rör för

Ang. inrättande av en helgdag under hösten. (Forts.)

all del inte vid den här saken, låt den vara som den är, detta har en inre mening, och därför skall man inte röra vid det, och dessutom skulle en helgdag på hösten verka störande på den blivande julfriden. Då jag, kanske mest av födsel och oehjdad vana, inte delar dessa synpunkter, vill jag också skicka med en liten hälsning till de blivande utredningsmännen.

Jag kan inte värja mig för att detta instickande av helgdagar i arbetsveckorna än här och än där ingalunda är till gagn. Det är tvärtom till en betydande olägenhet för näringslivet, vilket herr Sten också hade kommit underfund med. Jag tror, att i den värld vi nu leva i behöva vi nog, när vi skola begå kyrkliga minnen, fira kyrkliga fester o. s. v., tänka på att försöka förlägga dessa minnesdagar så, att de samtidigt som de bli människorna till största nytta också skapa den minsta irritationen för det produktiva livet. Dessa helgdagars utsående så där här och var i veckorna härstammar säkert från den tid, då Sverige var ett jordbruksland, då invånarna levde av jordens och vattnets produkter och kanske i någon mån av villebrådet i våra skogar. Men det är länge sedan den tiden. Man spårar denna tid i helgdagarnas anbringande i almanackan. Sverige har nu blivit ett industrialiserat land, och med industrialismens genombrott ha moment kommit med, som förtjäna ett övervägande. Jag begär inte, att en fiskare, en skogsarbetare eller en jordbruksarbetare skall förstå de besvärligheter och de fullkomligt onödiga kostnader, som uppkomma exempelvis om man efter stillastående en sådan här »lätt helgdag» skall dra på en martinugn. Men det är nödvändigt det också. Det blir ingen olägenhet, om en sådan helgdag placeras intill en söndag. Där- emot blir det olägenheter med den nuvarande placeringen.

Å andra sidan tycker jag, att hänsynen till folks intressen borde göra, att man inte är motståndare till en dubbelhelg, gärna omkring den 1 oktober. Så långt jag kan minnas sade min gamla mor varje år, när midsommartiden var slut: »Üsch, nu börjar de här oxveckorna och hålkakorna igen.» Kan man bereda människorna en liten omväxling i de oxveckor och hålkakor, som det sista halvåret ändå medför, skall man inte avstå därifrån bara för att man är rädd för rationalisering på detta område. Det är för svag motivering.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Gustavson**: Herr talman! Jag kan i flera delar instämma i vad herr Sten här yttrade, särskilt när han uttalade den förhoppningen, att inte julhelgen kommer att rubbas och förlora sin karaktär av årets största högtid. Jag har därför ingenting emot att denna av ett enhälligt första lagutskott föreslagna utredning kommer till stånd. Jag har bara ett par önskemål även jag att vidarebefordra till utredningsmännen.

Utskottets ärade ordförande sade, att utskottet inte på något sätt har engagerat sig för att utbyta en av årets första helgdagar mot en helgdag på hösten. Nej, det har utskottet visserligen inte gjort, men det har inte heller engagerat sig för motsatsen. Utskottet säger, att det inte vill ta någon ståndpunkt till dessa saker, utan lämnar frågan fullständigt öppen.

En annan sak, som också lämnas öppen, är om den nu ifrågasatta helgdagen skall ha kyrklig karaktär eller bara vara en arbetsfri dag. Detta har utskottet heller inte tagit någon ställning till, utan det rekommenderar ju en förutsättningslös utredning. Huruvida en allmän högtidsdag med eller utan kyrklig karaktär bör inrättas under höstens lopp. Herr Ekman var inte särskilt glad åt att helgdagar infördes här och där i veckan. Han talade om produktionsintresset, arbetarintresset o. s. v. Nu minns jag inte, hur just herr Ekman ställde sig för några år sedan, när det gällde att införa en ny helgdag här, nämligen första maj. Jag kan inte minnas, att han då uttalade samma betänkligheter som nu mot

Ang. inrättande av en helgdag under hösten. (Forts.)

att införa en helgdag här och där i veckan. Jag skulle inte tro, att herr Ekman reste åtminstone nämnvärt motstånd den gången.

Om någon helgdag under förra halvåret skall utbytas mot denna på hösten, finns det ju ingen annan helgdag utan kyrklig karaktär att tillgå än 1 maj, och jag skulle inte tro att vi ha så värst stora utsikter att få denna utbytt mot en helgdag på hösten; jag tror icke att ett sådant förslag skulle vinna nämnvärd genklang ens från herr Ekmans sida. Då skulle jag vilja uttala det önskemålet, att om mot förmodan en av första halvårets kyrkliga helgdagar skulle utbytas mot en helgdag på hösten, denna måtte få kyrklig karaktär. Jag anser nämligen icke att vi sammanlagt ha för många sådana helgdagar under året.

Det var detta lilla önskemål, herr talman, som jag ville ha uttalat. Jag har intet yrkande.

I herr Gustavsons yttrande instämde herr *Mannerskantz*.

Herr **Wistrand**: Herr talman! Önskemålet om en ledighetsdag på hösten grundar sig, skulle jag nästan vilja säga, på ett mycket starkt behov. Männskorna ha under denna årstid kanske mer än många gånger annars behov av någon extra vila och rekreation.

Ur produktionssynpunkt är det emellertid mycket önskvärt att denna helgdag förläggas till en lördag eller en måndag. Herr Ekman utvecklade, såsom jag hörde, skälen härför, och ingenting är överhuvud taget så besvärligt inom en industri som inträffande ledigheter mitt i veckan. En arbetsfri dag kan lättare bäras, om den kommer i början eller slutet så att arbetsveckan blir obruten. Denna sak har framför allt stor ekonomisk betydelse inom de industrier som arbeta med ugnar med ständig eld. En helgdag mitt i veckan kan där faktiskt medföra, att produktionen under den veckan måste inställas, eftersom en ny uppeldning knappast är ekonomiskt möjlig, eller också få arbetarna, vilket kanske är det vanligaste, med hänsyn härtill lov att arbeta även under den dag, som bestämts som ledighetsdag. Det är sålunda för arbetslivet av synnerlig vikt, att den ifrågasatta helgen förläggas till en lördag eller en måndag.

Men då antalet helgdagar i vårt land sammanlagt dock är större än i de flesta andra länder samtidigt som de äro ytterligt ojämnt fördelade så till vida att de alla inträffa under första halvåret, skulle det vara mycket betungande för näringslivet att nu utöka antalet ledighetsdagar, utan att ge en motsvarande kompensation på första halvåret. Vissa helgdagar av kyrklig karaktär omges som bekant ej med samma helgd som andra; ganska allmänt talas om s. k. lätthelgdagar, och någon av dessa — Marie bebådelsedag eller Kristi himmelfärdsdag — skulle man ju kunna tänka sig att draga in. Jag vet att t. ex. Marie bebådelsedag ej firas i våra grannländer, åtminstone icke i Danmark, och man kunde ganska väl tänka sig att den indroges.

Huruvida den nya helgdagen skulle vara av religiös karaktär eller ej, vill jag icke närmare gå in på. Jag anser dock, att det skulle kunna finnas ganska stor anledning att fira exempelvis Alla helgons dag, en de goda gärningarnas dag, som skulle återföra svenskt kyrkoliv till en gammal tradition. Det skulle också kunna tänkas att denna fest förlades till sådan tidpunkt, att den samtidigt fyllde behovet av en ledighetsdag på hösten under de förutsättningar, som jag tidigare givit uttryck åt.

Jag vill sluta med att ännu en gång understryka den mycket stora betydelsen för produktionens vidkommande av att icke antalet ledighetsdagar utökas, utan att man endast förändrar fördelningen på året av de ledighetsdagar, som för närvarande finnas.

Häri instämde herr *Ekströmer*.

Ang. inrättande av en helgdag under hösten. (Forts.)

Herr **Sten**: Herr talman! Endast ett par repliker. Jag förstår ju att jag kommer till korta, när här har bildats ett så starkt bolag som mellan förutvarande ombudsmannen i järnbruksförbundet och förutvarande ordföranden i metallindustriarbetareförbundet, men samtidigt har kammaren också fått ett skolexempel på vart det skulle barka hän, om sådana intressen finge något inflytande på vår kyrkliga kalender.

Jag kan hålla med herr Wistrand om att ifall det gäller att på artificiell väg införa en helgdag, kan man givetvis av praktiska skäl gå till väga såsom han har föreslagit och förlägga den intill en söndag. Men det är ju en helt annan sak än att taga ställning till hur man skall förfara med Marie bebådelsedag eller Kristi himmelfärdsdag.

Till den ärade utskottsordföranden vill jag säga, att jag givetvis inte har någon erinran mot att skåningarna fira Märten; det skulle strida mot min generösa natur. Även i Norrland tillfredsställa vi liknande behov genom marknader och auktioner, och jag kan ju bekänna, fastän det kanske inte intresserar kammaren, att jag finner det vara en av nackdelarna med den relativt civiliserade tillvaro, som jag nödgats föra i senare tid, att ej få vara med om så mycket i den vägen.

Det resonemang, som här föres av herrar Ekman och Wistrand, påminner mig om en motion som, åtminstone enligt den anekdotflora, som finnes omkring den svenska riksdagen, någon gång i gamla tider lär ha väckts från lantmannahåll om att man skulle flytta påsken närmare midsommar. Man hade gjort den iakttagelsen att höet och annat foder till kreaturen brukade räcka till påsk, men att man sedan fick svältföda djuren en period innan man kunde släppa ut dem på grönbete, och om man kunde flytta påsken närmare midsommar, menade man sig komma ifrån denna olägenhet. Det är också ett exempel på till vilka resultat man kan komma, om man skall reglera dessa ting med hänsyn till näringslivets intressen.

Här ha nu de olika synpunkterna kommit fram, och vi få då hoppas att den utredning, som väl lär komma till stånd, skall taga vederbörlig hänsyn till vad som från olika håll har anförts.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Herr Gustavson gjorde gällande, att utskottet i sitt utlåtande icke lämnat någon antydning om vad jag i mitt förra yttrande bland annat sade, nämligen att utskottet hyste en bestämd obenägenhet mot indragning av några av vårens helgdagar. Herr Wistrand gjorde sig till talesman för önskemålet att, därest en helgdag på hösten inrättas, denna måtte kompenseras genom indragning av en helgdag på våren.

Jag ber, herr talman, att få bemöta båda talarna med samma hänvisning, nämligen till utskottets yttrande nederst på s. 8, av mig berört redan i det förra anförandet, där utskottet säger att det i detta sammanhang synes förtjänt att, »såsom alternativ till indragning av en helgdag på våren», övervägas, huruvida icke t. ex. Marie bebådelsedag och Kristi himmelfärdsdag skulle kunna förläggas till en lördag eller måndag. När utskottet framställer detta alternativ till indragning av en helgdag på våren, förefaller det mig som om läsaren kan iakttaga att detta sker med sympati för detsamma. Därigenom tillmötesgår utskottet det önskemål, som framställts från näringslivets sida och som här hävdats av herr Wistrand. Jag förmenar att det i detta sammanförande av ett flertal helgdagar på våren med närmaste söndag ligger en kompensation för den nya helgdagen på hösten.

Jag vågar kanske i detta sammanhang, herr talman, även beröra den tredje av de helgdagar, som utskottet har nämnt och som varit ett särskilt tacksamt ämne för tidningarnas kåsörer. Utskottet har ju uttalat, att det beträffande

Ang. inrättande av en helgdag under hösten. (Forts.)

midsommardagen icke synes uteslutet att tänka sig densamma förlagd i avslutning till en söndag, nämligen till första lördagen efter den 20 juni. Utskottet påpekar alltså — dock i en annan, särskild klass — denna ytterligare möjlighet. Eftersom här ha förekommit åtskilliga deklARATIONER till protokollet för att vara till hands vid den blivande utredningen, ber jag att få nämna ett enda litet ord om denna rationalisering, som jag kan tänka mig mer än de övriga irriterar en eller annan.

Det är ju icke så, herr talman, att den 24 juni är den verkliga midsommaren. Den 24 juni är Johannes döparens dag, vilken är förlagd till sex månader före jul, därför att Johannes döparen ansågs vara född sex månader före Kristus. Jag hade i min barndom svårt att lära mig, om den dagen inföll den 24 eller 25 juni, och först senare har det fastnat i mitt minne att det är den 24, således ej jämnt sex månader före juldagen. Inte heller är som sagt den 24 den verkliga midsommardagen.

När är då den verkliga midsommaren? Midsommarsolståndet och alltså den astronomiska midsommardagen inträffar den 21 juni. Vill man utse en vetenskapligt riktig midsommardag, äro således både den 21, 22 och 23 lämpligare midsommardagar än den 24, liksom den 25 är en lämpligare Johannes döparens dag än den 24. Om man då med hänsyn till denna variationsmöjlighet av praktiska hänsyn vill sammanföra fridagarna vid midsommartid på det utmärkta sätt, som årets almanacka gjort — d. v. s. så att bankfridagen midsommarafton infaller en fredag och midsommardagen en lördag, varigenom vi med den påföljande söndagen få en midsommarledighet på tre dagar — kan detta ske på det sätt, som utskottet i sin motivering mycket blygsamt har önskat måtte tagas under övervägande.

Herr Wisstrand: Herr talman! Första lagutskottets ärade ordförande gjorde sig skyldig till en misstolkning av mitt anförande, när han trodde att jag hade polemiserat mot utskottet och röjt en grov okunnighet angående vad i utskottsutlåtande står skrivet. Jag tog mig endast före vad, som kanske för en enskild riksdagsman är väl dristigt, nämligen att understryka ett av de alternativ, som i detta utlåtande finnas återgivna.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det är inte min mening att förlänga debatten, men eftersom densamma ju kan betraktas såsom ett slags remissdebatt, skulle även jag vilja framföra ett förslag.

För närvarande pågår ett våldsamt krig, som kräver många offer icke allenats av parterna utan även av andra. Detta krig måste ju en gång taga ett slut, och när fredsslutet kommer undrar jag om man ej skulle kunna tänka sig att införa en fredsdag såsom helgdag. Den skulle kunna minna dels om den svåra tid, som världen måst genomlida under detta fruktansvärda krig, dels komma att utgöra en varning till världen att på nytt försätta sig i ett dylikt tillstånd. Tidpunkten för en sådan helgdag kunde då väljas på hösten, exempelvis den 31 oktober eller före denna månads utgång, även om kriget skulle upphöra eller fredsslutet komma vid annan tid.

Jag har endast velat framföra detta, herr talman.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Verner*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 51, i anledning av väckt motion angående effektiviserande av lagstiftningen mot bestickning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. sjömans
rätt till hyra
efter fartygs
haveri.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 52, i anledning av väckt motion om rätt till hyra under viss tid för sjöman, som blivit arbetslös till följd av fartygs haveri.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 397, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Lindberg* och *Lundgren* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om förslag till sådan ändring av § 41 sjömanslagen, att sjöman, som blivit arbetslös till följd av fartygs haveri, finge åtnjuta rätt till hyra för den tid han av sådan anledning vore utan anställning, dock högst under två månader.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, II: 397, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herr *Lindberg*, som med instämmande av herr *Berg* och fru *Gustafson* inom utskottet yrkat, att utskottet måtte hemställa om bifall till motionen.

Herr **Berg, Robert:** Herr talman! Motionärerna i den fråga, det föreliggande utlåtandet rör, hade säkerligen tänkt sig att utgången skulle bli någonting annat än vad som nu är ett faktum. Visserligen finner utskottet i sin motivering de synpunkter behjärtansvärda, som motionärerna i sin motion ha framhållit, och man anser att den framställning, som motionen avser, egentligen borde ha bifallits av riksdagen, men sedan utskottet tagit del av kommerskollegiums utlåtande i detta ärende, har man kommit till ett annat resultat.

Emellertid förhåller det sig ju så att vårt land under det krig, som nu pågår, har fått offra många av sina sjömän, och när så är fallet ha nog sjömännen litet svårt att förstå statsmakternas inställning till denna fråga. Den nu gällande konventionen ratificerades år 1934, och då hade man säkerligen den uppfattningen att 41 § andra stycket skulle komma att tolkas på ett annat sätt än man inom rederinäringen har gjort. Om ett fartyg genom haveri blir totalt förstört eller efter längre eller kortare tid kan bärgas, borde ju i sak vara detsamma, sett från sjömannens synpunkt, eftersom han i båda fallen blir arbetslös. Men när ett fartyg totalförlist får sjömannen fortfarande ut sin hyra under upp till två månader, under det att han icke får någon som helst ersättning om fartyget förfliser men sedermera kan bärgas, oavsett om tiden från förlistningen till bärgningen är aldrig så lång. Man hade ju trott, att sjömannens farofyllda arbete skulle uppskattas på ett helt annat sätt än som i detta avseende har skett.

Utskottet har i sin motivering framhållit, att man ej kan beakta de synpunkter, som framförts i motionen, på grund av att den konvention, som vårt land år 1934 ratificerade, icke gäller för samtliga de nordiska staterna och emedan man ej anser sig böra föregripa denna ratificering.

Utskottet framhåller vidare, att merutgifterna genom utbetalning av en eller högst två månaders hyra vid fartygs haveri omöjligen kunde uppgå till några större summor. Men redareföreningen har i sitt yttrande till utskottet sagt, att rederinäringen icke ens tål denna extra belastning. Sjömansorganisationen, fartygsbefälsföreningen och maskinbefälsförbundet ha däremot samtliga tillstyrkt bifall till de synpunkter, som i motionen framhållits.

Ang. sjömans rätt till hyra efter fartygs haveri. (Forts.)

Anledningen till att redareföreningen och segelfartygsföreningen yrkat avslag ligger ju i öppen dag. Så länge jag varit med här i riksdagen har jag, när det gäller framställningar om sjöfolket och dess sociala eller ekonomiska intressen, de må ha varit av vilket slag som helst, icke någon gång fått bevittna att Sveriges redareförening ansett dessa intressen vara berättigade. Man har sålunda kunnat utgå från att redareföreningen denna gång såväl som alltid tillförne skulle yrka avslag på framställningen.

Då utskottet icke tillmötesgått motionärerna, har dess utlåtande icke heller blivit enhälligt, utan till detsamma föreligger en reservation, som utmynnar i en hemställan om bifall till motionen. Jag skall icke upptaga tiden längre, herr talman, utan inskränka mig till att yrka bifall till denna reservation.

Herr Schlyter: Herr talman! I herr Bergs anförande ingick icke någon redogörelse för slutorden i utskottets utlåtande. Det heter där: »Ett nordiskt samarbete på ifrågavarande område kan under nu rådande förhållanden icke komma till stånd. Utskottet vill emellertid uttala önskvärdheten av att frågan upptages till prövning så snart förhållandena det medgiva. Från svensk sida synas förberedande åtgärder härför lämpligen böra redan nu vidtagas inom vederbörande departement.»

Förklaringen till att utskottet måst sluta med en avstyrkande kläm, trots den uppenbara sympati för motionen som röjes i utskottets utlåtande, är följande. Motionärerna väckte i år två motioner i andra kammaren med likartade förslag om författningsändringar. Den ena är den här ifrågavarande motionen II: 397, som hänvisades till första lagutskottet. De anhöllo där om förslag till sådan ändring av § 41 sjömanslagen, att sjöman, som blivit arbetslös till följd av fartygs haveri, må åtnjuta rätt till hyra för den tid han av sådan anledning är utan anställning, dock högst under två månader. I den andra motionen, II: 426, yrkade de sådan ändring i gällande författningsbestämmelser — det står återgivet mitt på s. 7 i utskottsutlåtandet — att ersättning för förlust av effekter skall utgå till sjöman även vid andra tillfällen än totalförflisning. Dessa båda parallella yrkanden väcktes i olika motioner, eftersom de rörde skilda författningar. Den ena motionen hänvisades till första lagutskottet och den andra till ett enskilt utskott i andra kammaren. Den senare motionen är redan slutbehandlad av riksdagen, därigenom att andra kammaren har bifallit sitt utskotts enhälliga yttrande i saken, vilket just gick ut på att en ändring i den svenska lagstiftningen på förevarande område icke ansetts böra genomföras utan att enahanda ändringar vidtagas i sjömanslagarna i våra nordiska grannländer.

Genom andra kammarens beslut hade riksdagen tagit slutlig ståndpunkt till den ena motionen, och detta faktum gjorde det ytterligt svårt för första lagutskottet att föreslå någonting som gick i rak strid mot detta redan förut i år fattade principiella beslut. Den saken åberopas uttryckligen i utskottets yttrande nedtill å s. 7.

När förut i samma stycke har hänvisats till det av kommerskollegium gjorda påpekandet att de gällande bestämmelserna tillkommit på grundval av en internationell konvention, föranleder detta från utskottets sida icke något annat uttalande än att en ändring av bestämmelserna ej bör vidtagas förrän efter samråd med andra stater som ratificerat konventionen. Men detta behöver naturligtvis icke hindra, att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och ber att frågan måtte tagas under utredning. Kungl. Maj:t får givetvis undersöka i vad mån ett samråd med andra stater, främst naturligtvis våra nordiska grannländer, då behöves.

Herr Sandler yttrade nyss att man i riksdagen fick hoppas att det, även om

Ang. sjömans rätt till hyra efter fartygs haveri. (Forts.)

riksdagen icke skrev till Kungl. Maj:t, skulle finnas tjänstemän i departementen som läste vad som förekommit vid ärendenas behandling i riksdagen. Jag hoppas att i vederbörande departement skall finnas någon som observerar det uttalande, utskottet här har föreslagit riksdagen att göra: »Från svensk sida synas förberedande åtgärder härför lämpligen böra redan nu vidtagas inom vederbörande departement.»

Detta är, herr talman, efter min uppfattning så gott som en riksdagsskrivelse, då man på grund av formella skäl, nämligen hänsyn till andra kammarens auktoritet, ej har ansett sig böra föreslå något som strider mot ett av denna kammare redan fattat, definitivt beslut.

Herr Ericsson, Carl Eric: Herr talman! Det vore kanske inte så mycket att tillägga efter vad herr ordföranden i första lagutskottet har anfört, men jag skulle ändå vilja säga ett par ord.

Av herr Schlyters uttalande liksom av lagutskottets utlåtande framgår, att riksdagen år 1934 ratificerade Genuakonventionen av år 1920, trots att den vid ratificeringstillfället icke var godkänd av en hel del med Sverige på sjöfartens område konkurrerande länder. Detta beslut av riksdagen förde Sverige, såvitt gäller denna speciella sjölagstiftningsfråga, fram i första ledet av alla världens nationer.

Herr Berg har motiverat den föreliggande motionen, som är framlagd i andra kammaren. Jag skulle tro att ingen motion är så dålig, att den ej kan motiveras. Jag vill ej med detta säga, att denna motion i och för sig är dålig — den är kanske mycket bra — och det är klart, att man kan motivera den. Alldeles särskilt lätt är det att i dessa tider motivera en motion som gäller sjöfolket. Det är icke svårt att framskapa en sympatiskt inställd opinion gentemot sjöfolket, som har gjort och fortfarande gör vårt land så stora tjänster under de brydsamma tider, som vi nu leva i, att dessa knappast kunna överskattas. Jag vill säga herr Berg, att jag kanske är den ende inom denna kammare som har personlig erfarenhet av vad dessa tjänster verkligen innebära. Jag har varit med ute till sjöss under förra världskriget och vet därför att till fullo uppskatta vad sjöfolket utför.

Men detta är *en sak*, och en annan är att rätt bedöma denna lagstiftningsfråga. Då får man icke utgå från de synpunkter motionen lagt på dessa, utan man måste se på frågans sakliga innebörd. Jag förmenar, att riksdagen har skyldighet att tillse, att lagstiftningen blir sådan även när det gäller dessa ting, att den icke skadar de näringsintressen, på vilka sjöfolket liksom i viss utsträckning vi alla lever. Riksdagen måste se kallt och ekonomiskt på dessa spörsmål och ej låta förleda sig till beslut, som möjligen skulle kunna emana ur de synpunkter herr Berg här har anlagt på denna fråga.

Sedan nämnde herr Berg att sjöfolket icke fått något erkännande för den gärning de utfört. Jag vill påstå, att detta icke är riktigt. Lagstiftningen har under de senaste åren, och det med rätta, berett sjöfolket stora förmåner. Jag vill bara påpeka vad som beslöts förlidet år, nämligen utredningen om bemanningslagen, som kommer att verka i mycket hög grad betungande för sjöfartsnäringen. Försäkringsvillkoren vid olycksfall på grund av krigsorsaker ha i mycket hög grad förbättrats, och en hel del andra förändringar ha också lagfästs, vilka tillsammans göra att man icke nu kan säga, att sjöfolkets intressen har skjutits undan och hållits tillbaka.

I fråga om merutgifterna i detta fall kan det naturligtvis invändas att de ej ha någon särskilt stor eller vittgående ekonomisk innebörd. Det har i olika utredningar angivits, vad det föreliggande yrkandet skulle betyda i kostnadsökningar. Man har nämnt siffran 67 000 kronor och siffran 200 000 kronor.

Ang. sjömans rätt till hyra efter fartygs haveri. (Forts.)

Jag tror ej att någon av dessa summor i och för sig är direkt oöverkomlig. Men man får ju tänka på verkan av alla dessa lagstiftningsprojekt och de sammanlagda utgiftsökningar, som sjöfarten av olika anledningar fått vidkännas. Då tror jag det är ganska klart att man måste söka förhindra att dessa alltför mycket utökas i fortsättningen.

Herr Berg nämnde också, att det var tre institutioner som tillstyrkt motionen, nämligen befälsföreningen, maskinbefälsförbundet och sjöfolksförbundet, medan två hade avstyrkt, nämligen kommerskollegium och redareföreningen. Herr Berg ansåg det ganska naturligt att redareföreningen — sin vana trogen så snart det gäller någon förmån för det anställda sjöfolket, som herr Berg sade — avstyrkt denna motion. Jag finner det lika naturligt att denna motion, som är utarbetad av sjöfolksorganisationerna, går i den riktning som är fallet. Det är klart att var och en företräder sina intressen. Liksom rederinäringen med tanke på kommande tider måste försöka att hålla tillbaka utgifterna, försöker också sjöfolket att främja vad som är till dess fördel. Den saken tycker jag alltså inte att herr Berg skall taga illa upp. Den är en ganska naturlig följd av de skilda gruppernas olika funktioner inom det ekonomiska livet.

Vad jag i detta avseende fäster en utomordentligt stor vikt vid är kommerskollegii uttalande, och det har ju även herr ordföranden i första lagutskottet liksom utskottet i sitt utlåtande ägnat en alldeles särskild uppmärksamhet. Ämbetsverket har funnit »synnerlig vikt böra tillmätas den omständigheten att bestämmelserna i 41 § andra stycket sjömanslagen tillkommit på grundval av en internationell konvention. En ändring av ifrågakarande bestämmelser synes därför böra vidtagas först efter samråd med andra stater som ratificerat konventionen.» Den dagen kan ju komma, då man får upptaga denna fråga under andra förhållanden och då en blivande internationell institution kan komma att på nytt taga frågan under övervägande. Hur det då kommer att ställa sig kan man ju icke profetera om i dag. Men om det blir en ändring, förmodar jag att vi också i vårt land kunna räkna med att få den genomförd hos oss.

Tills vidare, herr talman, tror jag att man bör nöja sig med det som är, och jag skall därför be att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Berg, Robert: Herr talman! Det är ju alldeles uppenbart, att den föregående ärade talaren måste ha till uppgift att försvara dem som ha avgörandet i sin hand, när det gäller dessa angelägenheter.

Herr Ericsson framhöll, att sjömännen under senare tid erhållit en hel del förmåner såväl på det ena som det andra området. Detta är alldeles riktigt, men det är väl också riktigt att redareföreningen, sin plikt likmätigt, från sina utgångspunkter sökt på allt sätt förhindra tillkomsten av denna lagstiftning. Man kan således inte säga, att vad som åstadkommit varit ett resultat till följd av förståelse från rederinäringens sida.

Vidare skulle jag gärna av herr Ericsson vilja veta vad det är för skillnad om ett engelskt eller ett svenskt fartyg förliser. I båda fallen äro ju sjömännen utsatta för besvärligheter och umbäranden, men när ett engelskt fartyg förliser, får besättningen sin månadshyra även en eller två månader efter förlisningen, oavsett om ifrågakarande fartyg sedermera kan bärgas eller ej. Den svenske sjömannen erhåller sådan ersättning endast under förutsättning att fartyget totalförliser. Om exempelvis ett svenskt fartyg i tysk hamn förliser till följd av bombning och fartyget blir liggande kvar där och kan bärgas först när kriget en gång är slut, utgår till besättningsmännen icke någon ersättning. De ha transporterats hit till Sverige, men gå här arbetslösa, då de

Ang. sjömans rätt till hyra efter fartygs haveri. (Forts.)
 inte kunna komma ut på sjön igen. Knappast någon kan väl hysa annan uppfattning än att ersättning borde utgå i ett sådant fall.

Utskottets ärade ordförande har åberopat kungl. kommerskollegium och dess ståndpunktstagande i denna fråga. Det är klart, att ingen vill bestrida kommerskollegiums sakkunskap på hithörande område. En sak är emellertid att hänga upp sig på formaliteter, en annan att fästa sig vid realiteter. Det reella i detta sammanhang är ju att sjömännen, då de drabbas av förlisning, få ersättning under den tid, som åtgår, innan de kunna skaffa sig ny anställning. Det är väl den saken, som man i detta sammanhang bör ha ögonen öppna för. Redareföreningen har intresse av att icke betala ut mera pengar än som är oundgängligen nödvändigt, men den har intet intresse av huruvida de, som drabbats av förlisning, ha någonting att existera på eller icke. Det är väl emellertid dessa synpunkter som man i detta sammanhang borde taga hänsyn till.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Wagnsson**: Herr talman! Om kammaren, som man kan förmoda, kommer att bifalla utskottets förslag, ligger däri icke något instämmande till alla delar i de synpunkter, som den ärade talaren på göteborgsbänken företrädde.

Inom lagutskottet har det nämligen, såsom framgår av utskottets utlåtande, funnits en stark önskan att tillmötesgå motionärernas synpunkter. Det har alltså inte varit på grund av de merkostnader, som ett bifall till motionen skulle innebära för redarna, som utskottet stannat för ett avslagsyrkande, utan uteslutande av de mera formella skäl, som utskottets ordförande i sitt anförande utvecklat.

Jag känner ett särskilt behov av att understryka, vad utskottet i sitt yttrande anför, att även ett haveri som icke kan betecknas som totalförlisning uppenbarligen kan föranleda arbetslöshet och därför bör föranleda ersättning för arbetslöshet åt besättning och befäl på fartyget. Jag citerar vad utskottet säger: »Om haveriet exempelvis varit av så svår beskaffenhet, att besättningen måst övergiva fartyget men detta likväl sedermera, kanske sedan lång tid förflutit, kan bärgas, synes det otillfredsställande att besättningen icke kan komma i åtnjutande av ersättning för arbetslöshet som förorsakas av haveriet.»

Om riksdagen ställer sig bakom utskottets ståndpunkt, har riksdagen således därmed accepterat denna princip, och jag hoppas också att det, så snart de internationella förbindelserna återupptagits, skall bli möjligt att helt godkänna det förslag, som i motionen framförts.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Berg, Robert**, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar,

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Ang. sjömans rätt till hyra efter fartygs haveri. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 286, angående gäldande från anslaget till oförutsedda utgifter av kostnad för barackbyggnad vid landsstatshuset i Luleå.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets memorial nr 52, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 49 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls, såvitt angick första kammaren.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av väckt motion om undantagande från preskription av rätt till ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen; och

nr 54, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 55, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa, m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag
om undervisning
och vård
av bildbara
sinnesslöa
m. m.*

Genom en den 3 mars 1944 dagtecknad proposition, nr 205, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Det genom propositionen framlagda förslaget till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa innebar, att skolplikt skulle i särskild ordning införas för nämnda kategori sinnesslöa. Därjämte hade föreskrivits skyldighet för sådana sinnesslöa att underkasta sig viss praktisk utbildning efter skoltidens slut. Undervisningen och vården av de bildbara sinnesslöa skulle i princip ombesörjas av landstingen och de städer, som icke deltog i landsting, samt äga rum vid särskilda, för ändamålet upprättade centralanstalter, vilka skulle stå under överinseende av medicinalstyrelsen.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts två motioner, nämligen nr 300 i första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl. och nr 491 i andra kammaren av fröken *Nygren* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i föreliggande förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa göra den ändringen, 1) att skolöverstyrelsen gjordes till chefsmyndighet för centralanstalterna och 2) att skolstyrelserna i de skoldistrikt, där exter-

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
natskolor för bildbara sinnesslöa förekomme, finge i uppdrag att fungera såsom styrelse för desamma.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, A. att riksdagen, med förklarande att de genom propositionen framlagda lagförslagen icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga två under punkten införda förslag till lagar i nu ifrågavarande ämnen;

B. att motionerna I: 300 och II: 491 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. anförde.

Utskottets förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa innebar bland annat, att överinseendet över centralanstalterna skulle utövas av skolöverstyrelsen.

I ett vid utlåtandet fogat särskilt yttrande hade herrar *Löfvander*, *Manner-skantz*, *Hage* och *Ryberg* anförde, att de inom utskottet uttalat såsom sin åsikt, att undervisning och vård av bildbara sinnesslöa vore en statlig uppgift, varför denna helt borde avlyftas från landstingen och städerna utom landsting.

Beträffande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Norman**: Herr talman! I avseende på föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 55 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att de däri tillstyrkta lagförslagen föredragas vart för sig, det första paragrafvis med övergångsbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter och sedan båda lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan i punkten A föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr Norman sålunda hemställt bifölls.

Punkten A.

Utskottets under 1 framlagda förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa.

1 §.

Denna paragraf lydde:

Med sinnesslö förstås i denna lag den, som på grund av bristande förståndsutveckling icke kan tillgodogöra sig folkskolans vanliga undervisning eller hjälpundervisning. Med bildbar sinnesslö avses den, som är mottaglig för sådan teoretisk eller praktisk undervisning, som meddelas i sinnesslöskola.

Från lagens tillämpning undantages sinnesslö, som är intagen å sinnessjukhus eller staten tillhörig anstalt för sinnesslöa.

Herr **Källman**: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att motsätta mig den föreslagna lagstiftningen. Det är på tiden att vad landsting och vissa städer frivilligt åtagit sig i fråga om att vårda sinnesslöa legaliseras med ett slags tvång. Det betydande statsbidrag för anordnande av skol- och arbetshem, som i annat sammanhang föreslås utgå, kommer att ha stor betydelse för ett relativt snabbt utbyggande av organisationen. Det tillägg i lagen om samhällets barnavård som i sammanhang härmed föreslås har även sin betydelse.

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

Andra lagutskottet har emellertid i en viktig del av förslaget företagit ändringar, som inge de starkaste betänkligheter hos dem som hittills sysslat med sinnesslövärdn i landsting och städer. Utskottet omkastar nämligen helt Kungl. Maj:ts förslag i fråga om tillsynsmyndighet. Skolöverstyrelsen skall, enligt utskottet, tilldelas den primära uppgiften och medicinalstyrelsen den mera sekundära.

Såsom medarbetare i ett landsting under mera än ett kvartssekel rörande sinnesslövärdn och såsom för närvarande ordförande i en direktion för tre vårdhem för lättskötta sinnessjuka och två sinnesslöanstalter med över 500 patienter måste jag reagera mot utskottets ändringsförslag. I Stockholms län ha vi kommit så långt med helanställd psykiater och upptagningshem, att centralanstalten praktiskt taget är organiserad. Jag känner mig pliktig att ange några av skälen till att jag anser regeringens förslag bättre än utskottets. Vad jag först anför grundar sig såväl på egna erfarenheter som på vad vår psykiater erfarit.

Det dagliga arbetet å anstalten präglas icke övervägande av undervisning och uppfostran. Detta visar den differentiering av klientelet som i enlighet med föreliggande förslag redan genomförts. Det har sålunda visat sig att arbetet vid upptagningshemmet till största delen motsvarar vad som förekommer vid en pediatrik observationsavdelning för abnorma barn. Grundliga kroppsliga och psykiska undersökningar måste verkställas. I mycket stor utsträckning ligger sinnesslöhetens orsak hos de på ett tidigt stadium — åldern 1—4 år — omhändertagna barnen i rent kroppsliga åkommor, t. ex. hjärnskador från tiden före, under eller strax efter förlossningen, ämnesomsättningsrubbingar etc. De barn, som lida av en medfödd sinnesslöhet, bli som regel ej omhändertagna förrän intelligensdefekten observerats i skolan, såvida den icke är så grav att vederbörande barn kan rubriceras som idiot eller som gränsfall mellan idiot och imbecill. Det torde vidare få fastslås såsom ett faktum, att omhändertagande av starkt miljöskadade barn med intelligensdefekter hör hemma under den rent medicinska expertisen, detta med tanke på nödvändiga socialutredningar och det medicinska bedömandet av icke blott psykiska utan också rent kroppsliga utlösande moment, ävensom en del sjukdomar hos anförvanter. Att lägga upptagningshemmen under skolöverstyrelsens inseende synes därför vara lika olämpligt som att dit hänföra en pediatrik avdelning för abnorma barn av den typ som förekommer på Norrtulls sjukhus här i Stockholm. Erfarenheten har även visat, att medicinskt feltolkade fall hamnat å sinnesslöanstalt utan att giltig anledning därtill varit för handen. Detta har orsakats av brist på sakkunniga undersökningar, och jämväl det förhållandet styrker behovet av medicinskt överinseende.

Beträffande elevernas utplacering i förvärvsverksamhet anføres av utskottet, att detta vore en uppgift som i praktiken komme att tillfalla föreståndaren. Så kan vara fallet då läkarvården omhänderhaves av icke specialutbildad läkare. När den nya lagen trätt i kraft torde dock sinnesslövärdn ha nått en sådan utveckling att anställandet av psykiatriskt skolad läkare i varje fall å de större anstalterna blir nödvändigt. Rent praktiskt torde den frågan kunna lösas genom att sjukvårdsläkare vid statligt sinnessjukhus anställas såsom konsulterande psykiater. Såväl under vårdtiden som vid utskrivningen fordras nämligen att rent medicinska synpunkter läggas på varje enskilt fall. Den sinnesslöe är mindre väl utvecklad såväl intellektuellt som kroppsligt, och sjukvården måste därför bli mera intensiv vid ett skolhem än i en vanlig skola. Vid utskrivningen måste beaktas den sinnesslöes omdömeslöshet, viljesvaghet och de ofta förekommande sexuella abnormiteterna. Härför fordras

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.) medicinsk utbildning, ävensom att ansvaret toges av den medicinskt skolade. Det nödvändiga samarbetet mellan centralanstalten, sinnessjukhuset, de speciella sjukhusen för asociala imbecilla samt specialanstalten för psykopatiska och nervösa barn kan bli intimt och givande under en intresserad och sakkunnig ledning.

Arbetshemmet kommer ej blott att bli utbildningsstation, utan även slutlig vårdstation för ett stort antal sinnesslöa.

De här anförda skälen torde visa, att skolöverstyrelsen icke bör vara den huvudsakliga inseendemyndigheten, utan att denna uppgift bör åvila en medicinsk myndighet. Det pedagogiska blir lämpligt företrätt genom den pedagogiska inspektionen inom skolöverstyrelsen. Av samma uppfattning är den medicinska expertisen i skolöverstyrelsen.

Vad beträffar arbetet på vår upptagningsavdelning i Stockholms län, kan jag nämna att läkaren icke biträdades av föreståndarinnan utan av översköterskan å asylén. Föreståndarinnan anser sig varken vilja eller kunna bära det ansvar, som är förenat med undersökningarna. Ännu mindre skulle hon anse sig lämpad för de vida mera ansvarsfulla uppgifter, som andra lagutskottet vill tilldela föreståndarna. Ofta gäller det ju att undersöka barn från tidigaste barndom och upp till sex års ålder. Det är för övrigt en orimlig tanke, att en lärarinna skall kunna fördela ett medicinskt klientel — man kan här göra jämförelser med den moderna skyddshemsorganisationen.

Vid bifall till utskottets förslag kommer medicinalstyrelsens inspektör att sakna ett avgörande inflytande. Han kan t. ex. icke förflytta en patient, ehuru han bäst bör veta, var patienten med hänsyn till sina defekter bör ha vård eller fostran.

I sin på s. 18 i utlåtandet anförda motivering säger sig utskottet icke ha några betänkligheter ur rättssäkerhetssynpunkt mot att skolöverstyrelsen blir besvärinstans, men medger samtidigt att styrelsen vid avgörande av dessa frågor givetvis bör anlita medicinsk-psykiatrisk sakkunskap. Då antalet besvär är synnerligen stort får väl detta anses betyda, att skolöverstyrelsen snart nog bör förstärkas med en psykiatriskt utbildad läkare. Är det ej vid sådant förhållande bättre att bibehålla den nuvarande institutionen, som förfogar över just sådan sakkunskap som skolöverstyrelsen saknar?

Blir sistnämnda styrelse tillsynsmyndighet, kommer detta att påverka kostnaderna för uppförande av sinnesslöanstalter. Helt andra synpunkter komma att anläggas i fråga om planering av byggnader. Styrelsen såsom granskningsmyndighet kommer säkerligen att gruppera allt kring skolhemmen; sannolikt få t. ex. icke bostäder för personal förläggas i samma hus som skollokalerna. Jag bör nämna att en sådan sak har betydelse för vårt län, där förslag till utvidgning av nuvarande skol- och arbetshemmet är under utarbetande. Där är avsett att i en översta våning — hissar inmonteras — bereda rum åt lärarinnor. Detta medför ingen olägenhet, ty i våningen under varande skolrum användas under den tid då lärarpersonalen ej begagnar sina bostäder. En sådan anordning medför avsevärda besparingar i anläggningskostnad, men skulle av principiella skäl icke medgivas. Kanske icke ens skolhemslevers sovsalar finge inrymmas i samma hus. — Detta är något att tänka på för landstingsmän och de större städernas kommunalmän. För anstalternas huvudmän framskynta här allvarliga ekonomiska konsekvenser.

Av det klientel, som vistas å sinnesslöanstalter här i landet, utgöra skolhemsleverna en knapp tredjedel. I Stockholms län är antalet intagna å länets ifrågavarande anstalter 258, och av dessa äro endast 62 skolhemslever. Visserligen råder stor platsbrist, vilken vi snarast vilja avhjälpa, men den gäller ej blott sådana som passa i skolhem, utan i lika hög grad andra sinnesslöa.

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

Proportionen kommer ej att ändras fort. Statens övertagande av vårdhems-patienterna är icke en fråga för dagen eller en för det närmaste decenniet. Även den saken bör tillmätas betydelse vid avgörande av frågan om tillsyns-myndighet.

Jag har icke yttrat något om externatskolorna, vilket beror på att jag kän-ner till dem ganska litet. Jag har visserligen studerat den stora sinnesslöanstal-ten i Göteborg, men hade icke tillfälle att samtidigt besöka den externatskola, som finnes där. Då emellertid en lärarinna därifrån är ledamot av första kam-maren och kommer att yttra sig i debatten, lära vi väl ändå få höra något om dessa externatskolor. Jag har ingenting att säga om dem.

Utskottets i beslutet deltagande 15 ledamöter synas vara eniga om att av-styrka Kungl. Maj:ts förslag i vad jag kallar den centrala delen, nämligen frågan om tillsynsmyndigheten. Jag är icke övertygad om att enigheten är så kompakt; jag har åtminstone under hand hört, att en del av ledamöterna varit synnerligen tveksamma. Emellertid föreligga ju tvenne motioner, en från var-dera kammaren, och bland dem som undertecknat den i denna kammare väckta motionen äro lärarna icke mindre än åtta till antalet. Jag kan dock ej förstå, att ett lärareintresse skall behöva framträda och göra sig så starkt gällande i en speciell, huvudsakligen medicinsk fråga. På denna punkt skulle jag emel-lertid, även om utskottets 15 ledamöter visa sig vara fullt ense, vilja mot dem mobilisera regeringens 16 ledamöter. Utskottets ledamöter äro visserligen ock-så 16 till antalet, men jag har räknat ut att bara 15 ha deltagit i detta beslut, och regeringens 16 ledamöter utgöra alltså majoritet i förhållande till antalet utskottsmedlemmar!

Jag skall be att här få uppläsa klämman i departementschefens yttrande om denna sak, för den händelse en eller annan av de i kammaren närvarande ej läst propositionen. Mycket av vad departementschefen tidigare yttrar är också beaktansvärt, men argumenteringens klimax lyder på följande sätt: »Vid be-dömmande av frågan vilken myndighet, som bör utöva överinseendet, bör beak-tas att de av skolöverstyrelsen framhävda pedagogiska synpunkterna endast äga giltighet under skoltiden, medan den sinnesslöe enligt förslaget dels kan omhändertagas redan före skolåldern, dels skall stå under övervakning jämväl såsom vuxen. För ett effektivt utnyttjande av samtliga platser för sinnesslöa, däri inbegripet sådana platser, vilka stå till förfogande å sinnessjukhus, bör vidare en enhetlig ledning av samtliga sinnesslöanstalter och sinnessjukhus för mottagande av sinnesslöa eftersträvas. Sådan ledning kan emellertid ej tänkas utövad av annan myndighet än medicinalstyrelsen. Vidare synes det nära sam-bandet med socialvården bliva med medicinalstyrelsen såsom överordnad myn-dighet bäst tillgodosett, då det redan nu bedrives ett intimt samarbete mellan medicinalstyrelsen och socialstyrelsen i socialmedicinska frågor. På grund av nu anförda skäl ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag att förlägga överin-seendet över de kommunala anstalterna hos medicinalstyrelsen.» Departements-chefen tillägger, att undervisningen vid sinnesslöskolor och arbetshem givetvis bör stå under pedagogisk inspektion av skolöverstyrelsen genom den pedago-giske inspektören för sinnesslöundervisningen.

Jag anser herr talman, att alla verkligt bärande skäl tala för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag kommer att i vederbörlig ordning yrka bifall till detsamma. 3 § är ju den första skiljande, och blir utgången där den, att Kungl. Maj:ts förslag bifalles, får man sedermera undan för undan yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag där så erfordras.

Jag yrkar bifall till 1 §.

I herr Källmans yttrande instände herr *Andersson, Anders*.

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

Fru Sjöström-Bengtsson: Herr talman! Först och främst skulle jag vilja säga, att det nu föreliggande lagförslaget, om det antages, kommer att hälsas med stor tillfredsställelse inom de kretsar i vårt land, som i egenskap av föräldrar till den kategori barn, det här är fråga om, eller genom sitt arbete på det ena eller andra sättet, kommit i kontakt med de problem, som beröras av denna lag.

Hittills ha många av de barn, det här gäller, av olika skäl förhindrats att få den undervisning som för dem är lämplig, såväl teoretisk som framför allt praktisk. Den nya lagen om obligatorisk undervisning åt sinnesslöa rättar emellertid till detta missförhållande.

Synnerligen tacknämligt är att såväl departementschefen som utskottet på ett så markant sätt skilt på *undervisningen* av de bildbara och *vården* av de obildbara. Detta har skett därigenom att de nuvarande vårdhemmen vid anstalterna enligt förslaget ersättas med upptagningshem, där man har att utröna om och i vilken grad ett barn är mottagligt för undervisning och där inga barn få mottagas, som man redan från början kan konstatera äro fullständigt obildbara. Denna anordning kommer också att göra det lättare för föräldrarna att lämna sina barn till skolhemmen. Föräldrarna till de bildbara barnen ha nämligen hittills ofta vägrat att skicka sina barn till dessa anstalter just med tanke på att inom desamma också vistas de obildbara, vilka såväl genom sin livsföring som genom sitt utseende verka lindrigt sagt mindre tilltalande. Det har inte hjälpt att för föräldrarna framhålla, att vårdhemmet och skolhemmet legat på betryggande avstånd från varandra. De ha inte velat tro, att deras barn helt och hållet avskurits från beröringen med de obildbara sinnesslöa, så länge vårdhemmet utgjort en del av den enhet, som för övrigt utgöres av skol- och arbetshemmet.

Genom den föreslagna uppdelningen komma ju också dessa skolhem att helt få karaktären av undervisningsanstalter — och det är det som gjort att vi vågat motionera om att skolöverstyrelsen skulle bli tillsynsmyndighet — vilka vi anse böra så långt som möjligt inordnas i det allmänna skolsystemet. Det är därför med tillfredsställelse jag konstaterar, att motionärernas förslag i dessa stycken vunnit utskottets bifall.

Jag skulle till herr Källman vilja säga, att det förhållandet, att så mycket skolfolk skrivit under denna motion, helt och hållet beror på att vi anse denna fråga inte vara i första hand en medicinsk utan en pedagogisk fråga. Vi äro inte ensamma om den uppfattningen. I 1920 års utredning beträffande upprättande av anstalter för vanartade sinnesslöa — vilka anstalter också kommo att ligga under skolöverstyrelsen — sägs det: »Målet för arbetet med dessa sinnesslöa är att giva dem moralisk fostran och att genom för dem lämpad undervisning icke endast i teoretiska ämnen utan även i praktiska sysslor av varje-handa art så långt görligt är utveckla dem och göra dem så arbetsdugliga som möjligt. Sinnesslöskolan med den teoretiska och praktiska undervisning, som där meddelas, bör därför fortfarande vara sinnesslöanstaltens centrum. En anstalt för bildbara sinnesslöa bör på grund härav först och främst betraktas såsom en anstalt av pedagogisk karaktär och, liksom i vårt land hittills varit fallet, stå under *pedagogisk ledning*.» Detta sades år 1920, och jag tror att för alla dem, som arbeta i denna verksamhet, står det klart att man nu liksom då måste se till att utveckla de möjligheter dessa bildbara sinnesslöa ha till att bli så goda samhällsmedborgare som möjligt, och det sker genom undervisning och uppfostran. Jag har en trettioårig verksamhet bakom mig i fråga om denna art av arbete, men jag har ännu aldrig hört, att en medicinsk behandling botat sinnesslöhet, och det är ju ändå sinnesslöheten som är det primära när det gäller dessa anstalter. Givetvis mena inte motionärerna att läkarna skola

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
kopplas bort från anstalterna. Jag har även nöjet, höll jag på att säga, att sitta i en styrelse för en stor sinnesslöanstalt, och där ha vi just i dessa dagar gått i författning om att till anstalten knyta en psykiatriker. Detta är ju inte något särskilt märkligt just för denna art av skolor, då man ju numera söker anknypa psykiatriker även till folkskolorna.

Beträffande eftervården vill jag endast påminna om att hela dövstumskoleväsendet, såväl den egentliga skolan som yrkesutbildningen och eftervården, liksom blindundervisningen med dess utbyggnader sorterar under skolöverstyrelsen, och efter vad jag inhämtat ha därav inte uppkommit några som helst missförhållanden. Jag vill även erinra om, att anstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, den anstalt som inom sig hyser sinnesslöa vilka tillika äro blinda, står under skolöverstyrelsens överinseende. Jag kan då inte förstå, varför de vanliga sinnesslöanstalterna, där det ändå är fråga om ett klientel som ligger hjälpskolans klientel mycket nära, skulle sortera under medicinalstyrelsen.

När det gäller externatskolornas förvaltning har utskottet inte kunnat följa motionärernas förslag, som går ut på att de lokala skolstyrelserna skulle få i uppdrag att vara styrelser för sinnesslöskolor av externatskolas karaktär. Så har det varit hittills, utom i ett fall, och det har varit så naturligt att så varit förhållandet. Externatskolorna ha nämligen, med undantag för den i Norrköping, som har en särskild prägel och som även har sin särskilda styrelse, vuxit fram ur den egentliga folkskolan. Begynnelsen har oftast utgjorts av en enda klass, avsedd för barn, som äro så svagt begåvade, att de icke kunnat tillgodogöra sig folkskolans hjälpklassundervisning. Klassernas antal har efter hand utökats och så småningom bildat en skolenhet.

Externatskolan arbetar, även om stora skiljaktigheter förefinnas i fråga om metoder och målsättning för undervisningen, under i stort sett samma former som folkskolan. Barnen bo i sina hem, gå från och till skolan som andra barn, och deras livsföring sammanfaller i allt väsentligt med den egna familjens. I min hemstad fungerar hjälpskolans överlärare som föreståndare för externatskolan, vilket visat sig vara en mycket lämplig anordning, inte minst när det gäller överflyttning av elever från hjälpskolan till externatskolan för sinnesslöa. Det har kunnat ske på ett utomordentligt smidigt sätt — utan något som helst gnissel.

Vad utskottet anför som skäl för sitt ställningstagande till denna fråga om en enhetlig registrering av de sinnesslöa kan jag inte finna bärande, då det inte torde innebära några svårigheter för externatskolans föreståndare att till centralanstalten översända en förteckning över de elever, som finnas i skolan, liksom övriga erforderliga handlingar.

Jag föreställer mig också, att det kan vålla vissa svårigheter av ekonomisk natur, då två så nära varandra liggande skolformer som hjälpskolan och externatskolan skola ha var sin styrelse, allra helst som externatskolan i många fall har sina lokaler inrymda i folkskolebyggnader. Detta senare tycker jag är en bra anordning, ty därigenom särskiljas de sinnesslöa barnen inte alls från den övriga folkskolans elever.

Av vad jag nu sagt framgår, att jag anser, att det varit till sakens fromma, om externatskolorna kunnat inordnas under folkskolestyrelserna, men jag har i denna fråga intet annat yrkande än utskottet.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Den strid som står i denna fråga har en mycket egendomlig karaktär. Det är väl ganska sällan man upptar en stor strid om frågan vilken myndighet som skall utöva tillsynen över en verksamhet i ett visst givet fall.

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

Om det är riktigt som motionärerna och utskottet säga, att man i detta fall måste taga en mycket större hänsyn till pedagogiken än till psykiatrien, måste ju därav bland annat följa, att tillsynen över skyddshemmen skall överflyttas till skolöverstyrelsen. I förevarande fall är det ju fråga om bildbara sinnesslöa, där man alltså har en klar indikation på att barnen böra bli föremål för psykiatrisk övervakning, under det att vid skyddshemmen vårdas visserligen psykopatiska men ganska ofta mera normala barn, som äro slyngelaktiga och vanartade. Skulle det vara en alldeles självklar sak att skolöverstyrelsen skall ha tillsynen över dessa anstalter för bildbara sinnesslöa, måste det väl också vara självklart, att icke socialstyrelsen utan skolöverstyrelsen skall ha tillsynen över skyddshemmen. Jag vet förvisso att lundaskolan för blindas med komplicerat lyte lyder under skolöverstyrelsen — det föreslås i det avseendet icke någon ändring. Jag har en gång besökt anstalten, och jag är övertygad om att det finns mycket få anstalter där personalen nedlägger ett så beundransvärt arbete som just vid denna anstalt. Jag fick nämligen följa undervisningen av dessa barn, som icke kunna se och som ofta äro ytterligt lytta i andligt avseende. Men att därav draga slutsatsen, att det vore anledning att göra ett slags revolution på detta område, finner jag vara att gå alltför långt.

Jag skall inte upprepa vad jag sagt i propositionen — herr Källman har ju läst upp litet grand av motiveringen, varför medicinalstyrelsen i detta fall skulle ha överinseendet — men jag vill understryka detsamma som herr Källman understrukt, nämligen att det i 3 § står, att centralanstalt skall omfatta »a) *upptagningshem* för sinnesslöa barn, som ej börjat skolan;» — åtminstone hittills har ju inte denna kategori barn ansetts falla under skolöverstyrelsens domäner — »b) *skolhem* med sinnesslöskola för undervisning av barn i skolåldern;» — det är denna punkt som skulle motivera, att skolöverstyrelsen blev tillsynsmyndighet, men sedan kommer en punkt »c) *arbetshem* för ytterligare utbildning i praktiskt hänseende av dem, som avslutat skolundervisningen i skolhemmet.» Det är endast ett år sedan, om jag minns rätt, som statsmakterna enade sig om att överflytta all yrkesutbildning från skolöverstyrelsen till ett särskilt ämbetsverk. Jag får säga, att om punkten b) i och för sig icke skulle vara en punkt, som helt överskuggar både punkt a) och punkt c), skulle man lika gärna kunna draga slutsatsen, att dessa hem borde förläggas under det nya yrkesskoleverket. Det ena resonemanget är i varje fall lika logiskt som det andra.

Jag har alldeles samma uppfattning som herr Källman, att det är av betydelse att anstalter av denna art ställas under ett övervägande läkarinflytande, under förutsättning naturligtvis att vederbörande läkare ha den för uppgiften nödiga utbildningen, och för den händelse Kungl. Maj:ts förslag skulle segra, får man naturligtvis sörja för att läkarna erhålla sådan utbildning.

Med utskottets förslag, sådant det nu föreligger, följer en rad konsekvenser. Enligt propositionen skall läkaren avgöra vilka barn som skola inskrivas vid anstalten respektive utskrivas eller eventuellt överflyttas till annan anstalt. Bliir skolöverstyrelsen tillsynsmyndighet, ligger i stället avgörandet i föreståndarens hand — han skall visserligen samråda med läkaren — men man har således fullständigt kastat om det hela. Jag förmodar, att det finns lärare och lärarinnor som äro fullt kompetenta för denna uppgift; det är en förmodan, men däremot vet man med säkerhet, att om uppgiften lägges på en läkare, får man en person med specialutbildning för bedömning av fall sådana som dessa. Jag måste därför säga, att jag faktiskt har litet svårt att förstå, vad hela denna omkastning av övermyndighet skall tjäna till. Jag

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
kan inte hjälpa, att jag tycker den är rätt egendomlig. Jag hoppas, att utskottet kan svara för att konsekvenserna på alla punkter äro genomtänkta, men jag är inte riktigt säker på att så är förhållandet. Om jag inte är fel underrättad, komma, även om utskottets förslag skulle antagas, ändå fem anstalter för bildbara sinnesslöa att stå kvar under medicinalstyrelsens överinseende, nämligen de s. k. enskilda hemmen.

Jag har ingenting emot att denna fråga tages upp till diskussion igen någon gång i framtiden, ty så absolut säker på vad som är rätt kan väl knappast någon vara i detta fall. När den ärade talarinnan åberopade ett yttrande från år 1920, måste jag säga, att den medicinska forskningen på psykiatriens område sedan år 1920 fått en helt annan standard än den hade vid denna tidpunkt och att det inte är säkert, att åsikter, som den gången kanske ansågos vara relativt allmänna, stå sig även i dag.

I nuvarande läge måste jag för min del hålla på Kungl. Maj:ts förslag. Jag förstår, att det kanske är rätt hopplöst mot ett enhälligt utskott, ty om utskottet är fast övertygat om att Kungl. Maj:ts förslag är alldeles felaktigt, följer väl riksdagen utskottet. Det skulle emellertid förvåna mig i hög grad, om verkligen alla utskottets ledamöter kunnat vinna en sådan fast övertygelse om riktigheten av de i förevarande motion framkastade förslagen. Nog tycker jag, att försiktigheten skulle bjuda, att man tog sig en tankeställare till, innan man förkastar Kungl. Maj:ts förslag, som ju i vart fall med hänsyn till punkterna a) och c) i 3 § — för att nu inte tala om önskvärdheten av en enhetlig ledning på hela detta område — har sin alldeles klara och tydliga motivering.

Herr Hage: Herr talman! Jag har egentligen begärt ordet för att yttra mig om en annan detalj än den nu diskuterade. Men eftersom jag tillhör utskottet, vars samtliga medlemmar intagit den ställning i fråga om tillsynsmyndigheten, som kritiserats av socialministern och herr Källman, skall jag be att få säga några ord även beträffande frågan, huruvida denna verksamhet skall betraktas såsom till övervägande grad läkarbetonad eller till övervägande grad lärarbetonad, och vilka konsekvenser som lösningen av den frågan kan medföra.

Jag vill då först säga, att när jag till en början inom utskottet skulle taga ställning till frågan, var jag mycket tveksam, huruvida medicinalstyrelsen eller skolöverstyrelsen skulle göras till tillsynsmyndighet. Det är klart, att när en grundligt utarbetad proposition lägges fram, vill man gärna tro, att vad som anförts i propositionen är riktigt. Därtill må jag säga, att jag känner sedan många år tillbaka Alfred Petré, vilken som bekant står bakom den utredning, som legat till grund för propositionen — vi kommo in i riksdagen ungefär samtidigt — och jag har den största aktning och respekt för honom. Han har utträttat många ståtliga saker inom detta område. Det var nog närmast hans auktoritet, som gjorde, att jag till en början närmast lutade åt den uppfattningen, att propositionens linje borde godkännas.

Men jag blev så småningom definitivt omvänd, och detta berodde på erfarenheterna från de besök, som utskottet gjorde på en del anstalter. Vi fingo där följa undervisningen och den övriga verksamheten och diskutera frågorna med personalen och med andra, som sysslat med dessa ting. Efter dessa besök sade jag bestämt ifrån i utskottet, att jag nu var på det klara med, att skolöverstyrelsen borde vara det ledande organet i fråga om denna verksamhet. Ty såvitt jag förstår, faller största delen av arbetet på en sådan här anstalt på den del av personalen, som inte är läkarpersonal. Jag känner ju till förhållandena i mitt län, där vi ha en anstalt i närheten av Råneå. Den läkare, som sysslar med denna anstalt, har verksamheten som en bisyssla. Han har ett stort

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
läkardistrikt och kan ägna endast en mindre uppmärksamhet åt denna verksamhet. Handhavandet och skötseln av barnen får ombesörjas av den övriga personalen på anstalten. Läkaren kommer då och då och har överläggning med förestånderskan och personalen. Därtill kommer, att läkaren — såvitt jag vet — inte är specialutbildad på detta område, och detta torde vara fallet med större delen av de provinsiälläkare, som ha dessa befattningar vid anstalterna. Nu kan det invändas, att de skola få en sådan utbildning så småningom. Men som det nu är, äro de inte särskilt psykiater-utbildade för uppgiften. Det kan vidare kanske invändas, att det blir en bättre ledning av skolorna från läkarnas sida, om vi få ett större antal psykiatriker. I mitt län har man planerat anställande av en länspsykiatriker, som skulle ha hand om verksamheten. Men även en sådan skulle ju endast kunna ägna en mindre del av sin tid åt denna verksamhet. På en sådan länspsykiatriker skulle nämligen läggas ett flertal uppgifter av olika slag. Personalföreståndaren eller -föreståndarinnan m. fl. sysslar ju däremot dagligen i sin verksamhet med barnen.

Det var dessa synpunkter, som för mig voro avgörande, då jag följde utskottet på denna punkt, och jag har ingen anledning att ångra mig. Det kan ju hända, att förhållandena så småningom utveckla sig så, att läkarna få mera tid att ägna sig åt denna verksamhet, varigenom den kommer att bliva mera läkarbetonad än nu. Då kanske man kan taga upp frågan om organisationen till diskussion på nytt. Såsom förhållandena för närvarande äro, måste man emellertid anse, att verksamheten vid de flesta anstalterna är mera lärarbetonad än läkarbetonad. Jag tror alltså, att man på de skäl jag anfört har anledning att hålla på utskottets linje i detta avseende.

Men det var som sagt inte för att yttra mig uteslutande om detta, som jag begärde ordet. Jag begärde ordet närmast för att påpeka, att jag tillsammans med herrar Löfvander, Mannerskantz och Ryberg vid utskottets utlåtande fogat ett särskilt yttrande. I detta yttrande framföra vi såsom vår åsikt, »att undervisning och vård av bildbara sinnesslöa är en statlig uppgift». Jag har ansett mig vara skyldig mot mig själv att avgiva en sådan deklARATION, därför att jag för kort tid sedan såsom medlem av styrelsen för Svenska landstingsförbundet varit med om att utarbete ett yttrande, där vi anfört denna synpunkt. Samma synpunkt har understrukits av kommunalskatteberedningen. Denna har yttrat, att kostnaderna och drivandet överhuvud taget av dessa anstalter skulle läggas på staten, och vi ha särskilt i de skattetyngda landstingen — och jag tillhör ett sådant, som är i hög grad skattetyngt — betraktat detta som ett härligt löfte, som vi med stor glädje tagit fasta på. Det blev naturligtvis från våra utgångspunkter en besvikelse, när det lades fram en proposition, där man alltjämt höll på, att anstalterna skulle skötas av landstingen.

Emellertid säges det nu av utskottet, att staten dock kommer att bidra med huvudparten av kostnaderna. Men det var flera av utskottets ledamöter, som jämte mig gingo på den linjen, att staten helt borde övertaga denna verksamhet. När vi började diskutera saken, var det inte mindre än tre talare efter varandra, som hade denna uppfattning. Men så upplystes så småningom, att om man skulle gå på avslag på propositionen och begära ny utredning om möjligheterna för ett förstatligande, skulle följden bliva, att hela denna trängande reform måste skjutas framåt ganska långt, kanske ett år eller två. Detta ville vi för vår del inte taga ansvaret för, och vi ha därför inskränkt oss till att avgiva ett särskilt yttrande i frågan.

Jag tror inte att det är riktigt, när det i detta sammanhang säges att det måste bliva stora anstalter, om staten övertar denna verksamhet, och att man då inte skulle kunna behålla de mindre anstalter som nu finnas. Jag är tvärtom

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
övertygad om, att även om staten skulle övertaga verksamheten och binda sig för samtliga utgifter för detta ändamål, så skulle det mycket väl vara tänkbart, att man fullföljde denna tanke att ha mindre anstalter. Det är alltså — såvitt jag förstår — inte alls nödvändigt att följderna av ett sådant statens övertagande skulle bli att vi finge ett fåtal större anstalter.

Jag har ansett mig skyldig att avgiva denna deklaration, ty när jag som sagt en gång intagit den ståndpunkten, att staten borde övertaga utgifterna för denna verksamhet, kan jag naturligtvis inte strax efteråt utan någon reservation vara med om ett utskottsutlåtande, som går fram på en helt annan linje.

Som saken nu ligger till, ber jag emellertid, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Löfvander*.

Herr **Norman**: Herr talman! Jag skall först be att få verifiera, vad som tidigare har yttrats här, nämligen att utskottet från början inte hade någon bestämd uppfattning om hur man lämpligen skulle besluta i detta fall, utan de allra flesta, för att inte säga alla ledamöterna i utskottet voro i början ganska tveksamma, helst som tveksamhet har gjort sig gällande redan under förarbetena och även hos departementschefen. Denne har, då han återgivit de olika synpunkter, som framkommit i remissyttrandena, tydligen funnit skäl tala både för och emot medicinalstyrelsen som tillsynsmyndighet, och till slut kommit till den ståndpunkten, att skälen *för* ha vägt över. Tveksamhet har som sagt också rått inom utskottet, fastän utskottet kommit till motsatt uppfattning beträffande tillsynsmyndigheten och således funnit de skäl, som tala för den nu av utskottet förordade ståndpunkten, mest vägande.

Herr Källman mobiliserade sakkunskapen i det praktiska arbetet på detta område, då han yttrade, att även hos dem, som syssla med dessa angelägenheter, starka betänkligheter mot utskottets linje göra sig gällande. Jag tror, att vi få modifiera detta och säga hos *en del* av dem, som syssla med dessa angelägenheter. Det övervägande antalet yttranden torde väl närmast överensstämma med det resultat, vartill utskottet har kommit. Att skolöverstyrelsen har förordat denna linje, är helt naturligt — inom överstyrelsen har dock, såsom herr Källman påpekat, skolöverläkaren anfört avvikande mening — men även det praktiska arbetets män ute i landstingsområdena och i de städer, som icke deltaga i landsting, tyckas i mycket stor utsträckning gå på samma linje.

De sakkunnigas förslag har vidare varit på remiss hos 1940 års skolutredning. Denna har anfört, att de sakkunniga icke synas ha tillräckligt beaktat, att frågan om ordnande av de bildbara sinnesslöa barnens vård i första hand är en fråga om undervisning och uppfostran, alltså en pedagogisk fråga, varför den lämpliga fördelningen mellan medicinsk och pedagogisk sakkunskap av uppsikten över och ledningen av sinnesslöskolorna borde närmare övervägas.

Allmänna svenska föreningen för vården om sinnesslöa och fallandesjuka, den stora riksorganisation, som har till speciell uppgift att arbeta på detta område, har framhållit liknande synpunkter. Föreningen anför: »De sakkunniga se väl medicinskt på den föreliggande frågan. Detta framträder särskilt, då det gäller ledning, överinseende och tillsyn. Ehuru de föreslagna centralanstalterna skola omfatta endast skolhem, arbetshem och observationsavdelning ('vårdhem') för barn och sålunda helt skola ha karaktären av skol- och uppfostringsanstalter, så är det icke skolöverstyrelsen och den pedagogiska inspektören utan medicinalstyrelsen och den medicinske inspektören, som skola ha överinseendet och den närmare tillsynen.»

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

Svenska stadsförbundet har visserligen närmast tagit upp en detalj av verksamhetens olika grenar, nämligen externatskolorna, men har i fråga om dessa framhållit, att förbundet icke kan biträda förslaget, att de skola ställas under medicinalstyrelsens överinseende, då det här i första hand gäller att anlägga pedagogiska synpunkter. Förbundet fortsätter: »Skolor, som mottaga sinnesslöa barn, vilka ej äro behäftade med lyten eller sjukdomar, böra betraktas som undervisningsanstalter.» I stadsförbundets yttrande ha städerna Malmö och Gävle instämt. Hälsingborgs stad har alldeles särskilt understrukit önskvärdheten av en pedagogisk ledning för sinnesslöundervisningen.

Att olika meningar råda är ganska naturligt, då ju verksamheten omfattar olika grenar. Vore det endast fråga om att införa skolplikt och att förlägga undervisningen och vården till skolhem, tror jag inte, att man skulle ha någon annan uppfattning än att verksamheten närmast hör under skolöverstyrelsen. Sedan tillkomma upptagningshemmen, där barnen skola tagas om hand, innan de komma upp i skolåldern, och arbetshemmen. Vidare måste man överväga vilka som skola skrivas ut ifrån anstalterna. Det är klart, att man, alltefterstom verksamheten på detta sätt vidgar sig till att omfatta ett flertal olika grenar, kan få anledning att fundera över vilken som är den väsentliga. Man måste ju ändå till slut bestämma sig för en enhetlig ledning av hela sinnesslövården.

Herr Källman tycktes vilja mobilisera kammarens ledamöter mot det lärarintresse, som här har gjort sig gällande. Jag kanske då får begagna tillfället att säga, att jag inte på något sätt inom utskottet har försökt att i egenskap av lärare öva inflytande på ledamöternas ståndpunktstagande, utan vi ha alla sökt att så rättvist som möjligt väga de olika skälen mot varandra.

Personligen har jag gått ut från det som ligger närmast, nämligen externatskolan. Det är väl alldeles klart, att den verkligen är en skola, visserligen av något annan karaktär än den vanliga folkskolan, men inte mycket olika denna. Jag tyckte, att jag kände mig fullt hemmastadd i externatskolan på Söder — ja, jag förstod att det skulle skrattas, men jag sade det ändå — ty barnen där stå så nära de hjälpklassbarn, som skolorna och skolmyndigheterna ha hand om. Det är således helt naturligt, att det är skolmyndigheterna som böra handha ledningen av externatskolan. Jag förstår så innerligt väl även motionärernas yrkande, att den lokala skolstyrelsen i skoldistrikt med externatskola skall ha ledningen av dem. Det ligger nära till hands, men utskottet har inte kunnat förorda detta, därför att den verksamhet, som bedrivs av externatskolorna, måste samordnas med den övriga verksamheten. Då går det inte att göra någon skillnad, utan man måste ha en enhetlig ledning. Visserligen skulle man kunna tycka, att det vore lämpligt att ha skolöverstyrelsen som tillsynsmyndighet beträffande vissa verksamhetsgrenar och medicinalstyrelsen beträffande andra, men nu har man fått lov att överväga, vilken myndighet som i det praktiska arbetet mest sysslar med dessa frågor. I skolhemmen bedrivs också undervisning och uppfostran naturligtvis av någon annan karaktär än i vanliga skolor — och i upptagningshemmen förekomma även till ganska stor del uppfostrings- och undervisningsfrågor i det dagliga arbetet. Där få sköterskorna ta hand om barnen. De skola försöka utveckla deras själskrafter och öka deras möjligheter att reda sig även praktiskt. Det dagliga arbetet blir enligt min mening en fråga om hur man på bästa sätt skall kunna handleda ungdomarna, och det är likadant i arbetshemmen.

När utskottet har förordat, att skolmyndigheterna skola handha ledningen, innebär detta inte alls, att utskottet velat minska det medicinska inflytandet.

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

Vi ha sett saken så, att detta behöves här. Alldeles särskilt erfordras ett medicinskt-psykiatriskt inflytande på vården, men vi ha menat, att läkaren skall fullgöra sin uppgift inte på grund av sin lagligen givna myndighet, utan på grund av sin auktoritet. Jag tror för min del, att om riksdagen skulle besluta enligt utskottets linje, läkarinflytandet kommer att kunna göra sig tillräckligt gällande. Kungl. Maj:t har ju att bestämma, under vilka former den medicinska inspektionen skall utövas, och jag föreställer mig, att i de instruktioner, som här skola utarbetas, läkaren skall kunna tillförsäkras det inflytande, som den medicinska sakkunskapen helt naturligt är berättigad till på detta område.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framhöll ett par enligt hans uppfattning troliga konsekvenser av ett beslut i överensstämmelse med utskottets förslag. Han påpekade, att om centralanstalterna komma att stå under skolöverstyrelsens tillsyn, vore det lika motiverat, att skyddshemmen gjorde det. Jag får för min del säga, att jag aldrig riktigt har förstått, varför inte skolöverstyrelsen har överinseendet över verksamheten inom skyddshemmen. I fråga om yrkesutbildningen påpekade herr statsrådet, att hithörande frågor numera äro flyttade från skolöverstyrelsen till ett särskilt ämbetsverk. Utbildningen av de sinnesslöa är dock inte och kan inte bli av en sådan karaktär som den allmänna yrkesutbildning, som yrkesskolöverstyrelsen skall ha överinseendet över, utan man får nog räkna med att verksamheten i arbetshemmen kommer att ligga ganska nära den praktiska utbildning, som förekommer också i våra vanliga skolor och som alltså står under skolöverstyrelsens tillsyn.

Herr Källman återgav departementschefens motiv för den ståndpunkt, till vilken denne slutligen kommit. Ett av dessa motiv vill jag yttra några ord om, varvid jag kanske får taga upp tiden med att citera ännu en gång. Departementschefen säger: »Vidare synes det nära sambandet med socialvården bliva med medicinalstyrelsen såsom överordnad myndighet bäst tillgodosett, då det redan nu bedrivs ett intimt samarbete mellan medicinalstyrelsen och socialstyrelsen i socialmedicinska frågor.» Jag föreställer mig, att det lika väl kan hållas nära kontakt mellan skolöverstyrelsen och socialstyrelsen. Skolorna i allmänhet ha ju undan för undan fått allt flera sociala spörsmål att syssla med. Det finnes behov av en sådan kontakt, och skulle ett beslut av riksdagen i denna fråga i överensstämmelse med utskottets förslag leda till en allt intimare kontakt mellan skolöverstyrelsen och socialstyrelsen, skulle jag räkna det som en av de stora landvinningarna till följd av detta beslut.

Jag förordar, herr talman, utskottets förslag.

Herr Wistrand: Herr talman! Herr statsrådet undrade, om det verkligen var möjligt, att alla utskottets ledamöter vore bestämt övertygade om olämpligheten av Kungl. Maj:ts förslag. Detta uttalande ger mig anledning att meddela — jag hoppas att jag inte begår någon indiskretion därigenom — att det inom utskottet voterades i saken och att därvid en minoritet röstade för Kungl. Maj:ts förslag. Denna minoritet, till vilken även jag hörde, ansåg emellertid, att saken var så pass svårbedömlig, att en deciderad ståndpunkt gentemot utskottsmajoritetens knappast kunde tagas, och därför avlämnade den ingen reservation.

För min del tycker jag, att denna fråga är en av de svåraste, som man har haft att behandla, beroende därpå, att det fordras en mycket ingående kännedom om hithörande förhållanden för att kunna fatta ståndpunkt. Enligt min uppfattning talar mycket för den avvägning av skälen för och emot, som Kungl. Maj:t har gjort. Jag böjde mig emellertid för mina utskottskolleger i denna fråga.

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

Herr Berg, Ragnar: Herr talman! Beträffande frågan om skolöverstyrelsen eller medicinalstyrelsen skall vara tillsynsmyndighet förefaller det som om det mesta redan är sagt. Att jag likväl begärt ordet, beror på att jag ville framföra en synpunkt, som såvitt jag förstår inte kommit tillräckligt till uttryck.

Först vill jag emellertid framhålla, att jag inte tror att det händer några större olyckor, vare sig nu utskottet får sitt förslag bifallet av riksdagen eller det blir bifall till propositionens hemställan i denna del. Ty i praxis lär väl det hela ordna upp sig på något sätt, och man får förutsätta, att tillämpningen blir vettig, vilken tillsynsmyndigheten än blir. Jag anser det därför knappast av behovet påkallat att taga upp en stor strid om frågan. Jag har likväl undertecknat den motion, som fru Sjöström-Bengtsson väckt i denna kammare. Detta beror inte på att jag råkar vara skolman, utan det beror därpå, att jag såsom skolman kanske har litet mer begrepp än åtminstone en del andra om vad undervisning är, och jag har funnit, att dessa anstalter övervägande äro undervisningsanstalter, som på den grund givetvis borde stå under tillsyn av en skolmyndighet. Jag skall emellertid erkänna, att vi här ha att göra med ett gränsfall. Situationen skulle kunna karakteriseras så, att medan det beträffande alla undervisningsanstalter gäller, att de medicinska och läkepedagogiska synpunkterna få större och större utrymme, ha de ett alldeles särskilt utrymme, då det gäller dessa anstalter. På grund härav finner jag det inte särskilt anmärkningsvärt, att delade meningar kunnat uppkomma i denna fråga, om skolöverstyrelsen eller medicinalstyrelsen skall vara tillsynsmyndighet. Vad man emellertid inte tycks tillräckligt beakta, det är att behovet av tillgång till den medicinska sakkunskapen, som i fråga om dessa anstalter framträder med särskild skärpa, dock alltid gör sig gällande inom undervisningsväsendet överhuvud taget. Mellan en vanlig undervisningsanstalt och en sinnesslöanstalt är det i detta hänseende inte en skillnad till arten, utan en skillnad till graden. Varje människa, som sysslat med skolväsen, vet hur beroende man är av skolläkarnas biträde. Detta beroende inträder redan vid lärlingarnas intagning och fortsätter under hela skoltiden. Vid inskrivningen av barnen vet man ofta inte, om ett barn skall placeras i normalklass eller hjälpklass eller om det skall hänvisas till sinnesslöanstalt. Där måste man ha hjälp av läkare, i den mån sådan hjälp nu står att få. Precis samma uppgift har ju läkaren vid en sinnesslöanstalt. Han skall bedöma, om vederbörande passar här eller där.

Jag kommer så, mina herrar, till vad som tydligen varit vägledande för departementschefen vid hans ståndpunktstagande, nämligen vad de sakkunniga yttrat på denna punkt. En redogörelse härför gives i propositionen nederst på s. 21. Det finnes i detta yttrande en allmän motivering för att anstaltens chef bör vara en psykiatriker. Först redogöres för hur förhållandena nu äro. Det säges, att ledningen nu utövas av en pedagog och att en läkare finnes anställd vid varje anstalt. Denne läkare har nog en gedigen allmänutbildning, men är i regel inte utbildad psykiatriker. Denna anordning har, säges det, visat sig medföra olägenheter. Man bör sträva efter att få verkligt psykiatriskt sakkunnig ledning. Förutsättningen därför är bl. a., att ett fåtal större anstalter tillskapas. Men det finns vissa skäl som tala för att man inte bör sammanföra anstalterna till ett fåtal större anstalter. De sakkunniga komma så fram till, att man bör i huvudsak bibehålla den nuvarande ordningen. Men därmed faller också — vilket jag förmodar att herr statsrådet med sitt skarpsinne redan har upptäckt — en viktig förutsättning för de sakkunnigas resonemang. De sakkunniga måste ju utgå från, att den psykiatriska sakkunskapen i varje fall för närvarande inte finnes att tillgå vid länsanstalterna. Man har alltså att räkna med att den sakkunskap som finnes att tillgå är otillfredsställande.

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

Men den sakkunskap som i alla fall faktiskt finnes bör naturligtvis i de nya anstaltarnas intresse utnyttjas i den utsträckning som är möjligt. Såsom jag nyss försökte framhålla, är emellertid skillnaden mellan dessa läroanstalter och andra utbildningsanstalter endast en skillnad till graden och inte till arten, ty överallt måste medicinsk sakkunskap stå till skolledningens förfogande. Vid sinnesslöanstalterna gör sig detta behov av medicinsk sakkunskap gällande inte endast vid själva intagningen, utan det föreligger även under själva vården och undervisningen. Men den gradskillnad som sålunda föreligger motiverar å andra sidan inte, att man här slår in på nya vägar i jämförelse med de vägar vi nu gå. Det har under diskussionen framskymtat, att det nu skulle vara fråga om något nytt. Det nya finner man i propositionen. Utskottet håller sig till den nuvarande anordningen, enligt vilken det är skolmän, som stå för ledningen, och skolmyndigheter, som ha överinseende över verksamheten, under det att den medicinska sakkunskapen i huvudsak är konsulterande.

Jag ansluter mig helt till den uppfattningen, vilken flerstädes kommit till uttryck, att det här övervägande är fråga om undervisningsverksamhet. Jag behöver inte upprepa, vad de verkligt sakkunniga på området — jag tänker då på skolmyndigheter av olika slag — yttrat i sina remissvar. Jag har blivit desto mera övertygad av vad de anfört, som jag inte kan finna, att de båda av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunnigas resonemang är hållbart. Jag medger, att de erinringar som statsrådet gjorde äro i någon mån riktiga. Han ansåg, att det blir svårt att komma till en rationell uppdelning. Han gjorde en jämförelse mellan vårdhemmen, som han ansåg borde stå under medicinsk ledning, och skolhemmen och arbetshemmen, som skulle stå under pedagogisk ledning, om man skulle vara logisk. Men i sådant fall skulle skolhemmen stå under skolöverstyrelsens ledning och arbetshemmen under yrkesskolöverstyrelsens ledning. Det erinrades vidare om att skyddshemmen stå under socialstyrelsens ledning, och detta bl. a. anfördes såsom motiv för att den enhetliga ledning som man eftersträfvade på här ifrågavarande område borde förläggas till medicinalstyrelsen. Jag kan inte finna, att denna slutsats är riktig. Den omständigheten, att man inte kan få en fullständigt rationell ordning på området, motiverar ju inte att man genomför en anordning, som är mindre rationell än nödvändigt. När man som jag är övertygad om att verksamheten huvudsakligen är en undervisningsverksamhet, bör man ju lägga överinseendet hos en skolmyndighet, vars sakkunskap täcker större delen av verksamheten. Om jag alltså medger, att det inte blir en fullt rationell och fullt logisk anordning, måste jag liksom åtskilliga andra finna, att de övervägande skälen tala för att överinseendet lägges hos skolöverstyrelsen.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få ansluta mig till utskottets hemställan.

Herr Ericson, Frans: Herr talman! Ehuru även jag är landstingsman sedan flera år tillbaka och följaktligen kanske bort instämma med herr Hage i avseende å hans principiella inställning, måste jag deklarerat, att jag är av alldeles motsatt uppfattning i fråga om statens övertagande av sinnesslövärderna. Jag behöver inte motivera denna ståndpunkt, eftersom det system som propositionen knäsat, nämligen att landstingen skola handhava sinnesslöundervisningen, redan blivit delvis praktiserat på frivillig väg. Jag tror, att man på detta sätt får fram den bästa organisationen, då det gäller att på ett smidigt sätt sörja för vård och fostran av de sinnesslöa barnen.

Det finnes nämligen andra synpunkter på detta problem än de rent ekonomiska. Jag tänker på nödvändigheten av att barnen ha kontakt med sina hem och hemorter. Denna mänskliga synpunkt får man inte glömma bort i detta

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
sammanhang. Jag har velat framhålla detta såsom motvikt mot de allmänna uttalanden till förmån för ett förstatligande, som gjorts av flera landstings förvaltningsutskott och av Svenska landstingsförbundet.

Det i propositionen framlagda och av utskottet tillstyrkta förslaget att inrätta centralanstalter med upptagningshem, skolhem och arbetshem måste anses i hög grad tillfredsställande. I upptagningsanstalten kunna barnen komma in redan före skolåldern. Det kommer nu att bli plikt för föräldrarna att låta barnen komma in på upptagnings- eller skolhemmet, och barnavårdsnämnderna skola övervaka, att denna skyldighet fullgöres. Man behöver på grund härav inte för framtiden riskera sådana oeffterättliga förhållanden, som hittills varit rådande. Man har inte på något sätt kunnat tvinga föräldrarna att lämna ifrån sig de sinnesslöa barnen, och de ha därför fått stanna i hemmen, så länge det funnits någon som sett till dem. Först när föräldrarna dött, ha de blivit omhändertagna av myndigheterna, d. v. s. fattigvården, som då inte haft annat att göra än att placera dem på ålderdomshemmen. I den kommun jag tillhör fingo vi för ett par dagar sedan taga emot en 40-årig sinnesslö. Det finnes ingen möjlighet att få in en sådan person på någon anstalt, om det inte möjligen går på någon av de privata anstalter, som inrättats för ändamålet med statligt stöd.

Huvuddragen i propositionen äro sålunda mycket tillfredsställande. Den av utskottet föreslagna ändringen, som innebär att skolöverstyrelsen skall bli tillsynsmyndighet i stället för medicinalstyrelsen, hade jag inte väntat mig, när jag läste sakkunnigbetänkandet och propositionen. Men det är klart, att vissa synpunkter kunna anföras till stöd för det av utskottet nu framlagda förslaget. För min personliga del vill jag emellertid säga, att jag inte tycker att man kan helt negligera de synpunkter som departementschefen anført i propositionen. I Östergötland ha vi ett skolhem med 80 elever samt ett arbetshem med 85 elever, därjämte en asyl med 30 obildbara sinnesslöa. Om man nu anser, att arbetshemmet skall sortera under skolöverstyrelsen, blir det givetvis den större delen, som kommer att falla under den pedagogiska tillsynsmyndigheten och den mindre delen som faller under den medicinska. Men då man vet, att endast ett fåtal av arbetshemseleverna — det gäller både de manliga och de kvinnliga — kunnat lära sig ett yrke, kan man diskutera, huruvida vården och placeringen i lämpliga arbeten kunna räknas såsom en verksamhet av pedagogisk art. Alla dessa som inte kunna lära sig något yrke få sysselsättas med varjehanda göromål, som förekomma inom en anstalt. I motsats till en av de föregående talarna, som sade, att den större delen av de sinnesslöa falla under den pedagogiska tillsynen, kommer jag för min del till det resultatet, att detta är fallet med blott en tredjedel.

Såsom frågan nu ligger till, med ett enhälligt utskott, som kommit till den uppfattningen att skolöverstyrelsen bör göras till tillsynsmyndighet, är det kanske inte så mycket att göra åt saken. Men vi få inte glömma, att vi på detta sätt tillskapa två tillsynsmyndigheter för sinnesslövärderna. Det blir skolöverstyrelsen för länens centralanstalter och medicinalstyrelsen för statens sinnesslövärd och de privata hemmen. Jag vet inte riktigt vad statsrådet menade, då han i slutet av sitt anförande yttrade, att det kanske inte gick att få någon ändring i dag, men att det i alla fall var skäl att tänka över saken ytterligare. Om jag fattar denna tankegång rätt, skulle frågan kunna upptagas till förnyad prövning i samband med utarbetandet av de följdförfattningar, som måste komma efter antagandet av detta förslag. Om detta inte var statsrådets mening, vill jag hemställa till honom att dock taga frågan om tillsynsmyndighet under övervägande. Det kan inte vara riktigt, att man har två tillsynsmyndigheter för sinnesslövärderna, utan man bör ha den ena eller den andra. Om det alltså

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
inte går att få någon ändring i dag, tycker jag alltså, att man bör taga upp frågan vid något annat tillfälle.

Det är en annan punkt i förslaget, som jag skulle vilja säga några ord om, nämligen bestämmelsen i 11 § om utskrivning. Det står där, att det skall åligga föreståndaren att efter samråd med läkaren fatta beslut om definitiv utskrivning. Jag observerade inte propositionens bestämmelse härom, som hade ungefär samma utformning som i utskottets förslag; eljest skulle jag kanske ha väckt en motion med förslag om ändring. Jag förstår inte varför man inte tänkt på att föreståndaren eller föreståndarinnan bör söka samråd med styrelsen eller styrelsens ordförande. Det är ju styrelsen, som är ansvarig för anstalten, och det är ju inte ens föreskrivet, att läkaren skall tillhöra styrelsen. Det skulle vara en stor fördel för föreståndaren att ha det stöd, som ett samarbete med styrelsen innebär, ej minst då det gäller att svara på eventuella klagoskrivelser. Att jag gjort denna erinran beror på, att jag har kännedom om, vilken press föreståndarna för dessa anstalter kunna vara utsatta för, då det gäller utskrivning av eleverna. Föreståndarinnan för vår anstalt vid Söderköping har ofta sökt styrelsens sanktion på de beslut hon fattat. Det skulle ur denna synpunkt inte ha varit ur vägen, om bestämmelsen innehållit en föreskrift om att föreståndaren i dessa angelägenheter skall samråda med styrelsen.

Ja, detta var vad jag huvudsakligen hade att säga i denna fråga. Organisationen blir nu fastslagen genom detta förslag, och man kan arbeta vidare på basis av detta, men enligt min uppfattning får man ingen ordning och reda på det hela, förrän landstingen få bygga dessa vårdhem, medan staten tar hand om de asylyster, som nu dväljas på de olika länsanstalterna. Först då kan man tänka sig, att organisationen fungerar tillfredsställande. Det är därför jag hemställer till herr statsrådet att så snart sig göra låter framkomma med de förslag, som här signalerats, nämligen om byggande av anstalter för statens behov och om lärarkrafter, löner och dylikt.

Herr **Norman** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! För att förebygga ett missförstånd, som kanske lätt kan uppstå med anledning av herr Ericsons yttrande, vill jag nämna, att enligt förslaget tvångsåtgärder kunna vidtagas först när barnen kommit upp i skolåldern.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Att jag nu tagit ordet, beror på, att jag känner behov av att konstatera, att samtliga utskottets talesmän hänga upp sin argumentation på punkten b), det vill säga skolhemmen. Det är som om punkterna a) och c) knappast existerade för dem. Och ändå är det ju så, att det i huvudsak är den omständigheten, att det finnes tre olika kategorier, nämligen förskolebarn, skolbarn och äldre sinnesslöa, vilka så långt det är möjligt skola erhålla handledning för praktiskt arbete, som motiverar, att man såsom tillsynsmyndighet väljer den myndighet, som så att säga har den vårdande verksamheten om hand, i vilken ålder de sinnesslöa än befinna sig. Och den myndigheten måste ju vara medicinalstyrelsen och inte skolöverstyrelsen. Jag har velat konstatera detta faktum, som visar, att utskottet sett alltför ensidigt på saken, åtminstone såvitt jag förstår. Men jag skall gärna upprepa — jag är inte säker på att jag rätt uppfattade herr Ericson i Boxholm på den punkten — att jag efter de meningsutbyten som nu förekommit mellan utskottets talesmän å ena, och undertecknad å andra sidan, gärna skall se till, om det inte går att göra en liten ytterligare utredning, innan man tar definitivt ståndpunkt. Detta betyder naturligtvis inte att jag är beredd att acceptera

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.) skolöverstyrelsen såsom tillsynsmyndighet utan att förebringas övertygande skäl för att det är felaktigt att låta medicinalstyrelsen bli det. Sådana övertygande skäl ha i varje fall enligt min uppfattning inte förebringats i denna debatt.

Fru Sjöström-Bengtsson: Herr talman! Jag vet inte om jag kan berika debatten vidare. Men jag skulle vilja påpeka, att skillnaden mellan folkskolans hjälpklassbarn och de bildbara sinnesslöa i stort sett är en skillnad till graden och inte till arten. Artskillnaden inträder först där obildbarheten börjar. Motionärerna ha aldrig ifrågasatt, att skolöverstyrelsen skall ha hand om vårdhemsfallen. Dessa anse vi givetvis alltjämt böra falla under medicinalstyrelsen.

I anledning av statsrådet Möllers sista yttrande skulle jag vilja framhålla, att enligt min erfarenhet komma på upptagningshemmen huvudsakligen att intagas barn i skolåldern, det vill säga barn som fyllt sju år. Sinnesslöheten upptäckes nämligen i regel ej förrän då, eller kanske rättare föräldrarna vilja ej gärna dessförinnan gå med på, att deras barn äro sinnesslöa. Det blir därför inte förrän barnen skola börja skolan, och det blir fråga om deras placering, som de komma in på upptagningshemmen. Visserligen händer det, att exempelvis barn som äro intagna på barnhem på ett tidigare stadium komma över till sinnesslöanstalt, men huvudsakligen blir det inte förrän i sjuårsåldern och däröver.

Vidare vill jag framhålla — jag sade det kanske redan i mitt förra anförande — att sinnesslöheten är ett konstant tillstånd. Det är en högre grad av efterblivenhet än den som är tillfinnandes hos hjälpskolbarn, och det går inte att göra något åt den saken. Det enda man kan göra är att genom teoretisk och praktisk undervisning söka göra dessa barn så livsdugliga som möjligt.

Även med hänsyn till föräldrarna är det enligt min uppfattning av stor vikt, att denna skolform inordnas i det allmänna skolsystemet. Just detta att skicka sitt barn till ett vårdhem är något som föräldrarna draga sig för. Tidigare ha de kunnat göra som de velat, men den nya lagen ger dem intet val. De bliva tvungna att lämna barnen ifrån sig. Det är då av stor vikt, att de ha vetskap om att de skicka barnen till en skola och inte till något slags vårdhem.

Herr statsrådet yttrade något om de vanartiga barnen — jag kommer inte ihåg i vilket sammanhang. Jag vill framhålla, att de sinnesslöa i regel inte äro vanartiga. Äro de vanartiga, skickar sinnesslöskolan över dem till någon av de anstalter för vanartiga sinnesslöa, som stå under skolöverstyrelsens överinseende.

Jag ber att få vidhålla mitt tidigare yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Möller:** Herr talman! Det blir kanske litet tjatigt, när jag så här tar ordet upprepade gånger. Men jag måste säga till fru Sjöström-Bengtsson, att just den omständigheten, att gränsen mellan hjälpklassbarnen och de bildbara sinnesslöa är flytande, gör det särskilt viktigt att barnen bliva psykiskt undersökta, så att man verkligen kan konstatera, hur det förhåller sig. Jag föreställer mig, att det finnes barn, som läraren skulle vilja betrakta såsom bildbara sinnesslöa och inte hjälpklassbarn, men vilkas hämningar i själva verket ligga på ett helt annat område än begåvningsens. Det finnes ju så många olika psykiska tillstånd, som kunna inverka på vederbörandes möjligheter att tillgodogöra sig undervisningen. Det blir här läkarens sak att anvisa den riktiga behandlingsmetoden.

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

I detta sammanhang vill jag giva även herr Ragnar Bergh en replik. Det är antagligen riktigt, som han säger, att vi för närvarande ha för få i dessa ting på ett tillfredsställande sätt utbildade läkare. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det ju pågår en utbildning av läkare bland annat på det barnpsykologiska området, för att man skall försöka reda upp dessa stackars själars svårigheter. Att det inte för närvarande finnes tillräckligt antal kan ju omöjligt vara ett skäl för att inte låta psykiatrien få det erforderliga inflytandet på denna verksamhet. Jag tror inte, att det skall behöva taga så lång tid, innan vi ha ett antal för dessa uppgifter och problem något så när tillfredsställande utbildade läkare. Den saken bör man inte blanda samman med den organisationsfråga, som vi nu diskutera, nämligen, huruvida skolöverstyrelsen eller medicinalstyrelsen skall vara tillsynsmyndighet. Jag kan ge fru Sjöström-Bengtsson rätt däri, att det sannolikt inte blir många barn, som före skolåldern bli intagna på hemmen. Men vi böra i alla händelser sträva efter att få ta hand om dem i yngre år, eftersom jag tror, att det är lättare att tillvarata alla möjligheter till vård och utveckling av dem, som ha drag av sinnesslöhet, ju tidigare man får fatt på dem.

Ordet lämnades för kort genmäle till herr **Bergh, Ragnar**, som yttrade:

Jag anhåller i all vördsamhet att få rikta herr statsrådets uppmärksamhet på att kärnpunkten i diskussionen inte är frågan, huruvida det skall ställas sakkunnig diagnos på dessa sinnesslöa eller icke. Ingen har bestritt nödvändigheten därav, utan enighet har rått om att sådan diagnos är nödvändig. Diskussionen har däremot gällt frågan, på vilket område den övervägande delen av dessa anstalters arbete ligger, och hos vilken myndighet tillsynen över dem med hänsyn därtill bör placeras.

Herr Källman: Herr talman! Jag tillåter mig omedelbart besvara herr Berghs fråga, var den övervägande delen av arbetet och ansvaret ligger. Först vill jag säga, att diskussionen kanske blivit något litet förvirrad, beroende på att vi kommit olika långt i olika landstingsområden och städer i utveckling på detta område. Det är detta som gör, att vi inte riktigt förstå varandra. Sålunda ha vi ju i det landsting jag tillhör praktiskt taget centralanstalten uppbyggd, vi ha för tillfället upptagningsavdelning med 37 barn, vi ha skolhem och vi ha arbetshem. Men märk därvidlag, ärade ledamöter av denna kammare, att av samtliga 258 barn på anstalten 196 stycken finnas på upptagningshemmet och arbetshemmet och 62 stycken på skolhemmet. Därav märker man ju var den övervägande delen av dessa barn placeras, och det har för övrigt sagts tidigare fastän med andra ord.

Jag förstår så väl herr Hages åsikt i denna fråga, därför att den grundar sig på erfarenheterna från hans län, där man inte ännu hunnit så långt som exempelvis i Stockholms län.

Herr Hage sade, att det saknas för denna vård av bildbara sinnesslöa specialutbildade läkare och att i den mån en läkare är anställd i verksamheten, ägnar han mycket liten tid åt den, o. s. v. Men är det inte så, herr Hage, att det föreliggande förslaget representerar första etappen i svensk lagstiftning på vägen att organisera upp en rationell sinnesslöevård efter de tre olika linjer, som äro angivna i lagens 3 §? Kungl. Maj:t har i sitt förslag tagit hänsyn till att det nu gäller början till att på lagstiftningens väg utveckla sinnesslöevårdsverksamheten i Sverige. Det är detta vi syssla med i dag. I fråga om utvecklingen av sinnesslöevården ha vi hunnit olika långt i olika delar av landet, och jag har för min del sagt, att vi i Stockholms län äro nästan färdiga med vår

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
centralanstalt; vi ha alla tre avdelningarna i full funktion, vi ha en psykiatriker som chef, och, märk väl, det är han, som är ledare för verksamheten och inte föreståndarinnorna.

Nu föreslår utskottet i 7 §, att föreståndaren skall besluta om inskrivning efter att ha hört läkaren. I den instruktion, vi utfärdat för vår psykiatriker, säges det, att det är han, som beslutar om inskrivning. I en annan paragraf föreslår utskottet, att föreståndaren skall efter läkarens hörande besluta om utskrivning. Vi ha ansett det vara alldeles självklart, att vår psykiatriskt utbildade läkare skall besluta om den saken, och jag kan försäkra, att föreståndarinnan, som inte alls är utbildad på detta område, inte deltar i detta, men däremot föreståndarinnan på vårdavdelningen, som är sjuksköterska.

Herr Wistrand förvänar mig. Han säger, att han i utskottet fann frågan särdeles svår att bedöma och att det var därför som han gått med utskottets majoritet. Brukar det inte vara så, att man, om man är mycket tveksam i en viss riksdagsfråga, hellre håller sig till ett väl utarbetat förslag, vilket vi få anse en proposition vara, än att man går med på ett, jag kanske må säga, hugskott, som lagts fram efter ett mindre noggrant övervägande.

Utskottets ordförande har sagt, att upptagningshemmet är att likställa med en skola, ja, det är det i viss mån. De barn, som finnas på vår upptagningsavdelning och som alltså äro i åldern under sju år, gå i en kindergarten, men samtidigt passar läkaren på att studera dem, och en vacker dag kan han säga, var det ena eller det andra av de barn, som äro inne på prov eller för undersökning på upptagningsavdelningen, bör placeras.

Det är ganska intressant att höra, att utskottets ordförande säger, att läkaren på en sådan anstalt — jag antar, att herr Norman då menar provinsialläkaren, vilken bara kommer någon gång då och då till anstalten, men det menar inte jag, utan jag tänker på psykiatern, som verkligen skall ägna sig åt denna verksamhet — skall fullgöra sin uppgift inte på grund av myndighet, utan på grund av sin auktoritet. Det kan dock bli ganska svårt för en läkare att arbeta på detta område, om man ger föreståndaren eller föreståndarinnan hela myndigheten. Jämför 7 och 11 §§ i utskottets förslag, där det talas om att föreståndaren beslutar om inskrivning och utskrivning efter läkarens hörande! Det är inte gott för denne, att i ett sådant fall hävda sin auktoritet, när föreståndaren har lagen på sin sida.

Herr Wistrand sade, att frågan är svårbedömlig. Men varför vill man då göra en sådan nära nog revolutionerande ändring i Kungl. Maj:ts förslag? Det framgår tydligt, åtminstone av herr Wistrands och delvis även av herr Hages anföranden, att vederbörande i utskottet själva äro mycket tveksamma. Borde man inte under sådana förhållanden hellre ty sig till ett förslag, som är grundligt förberett?

Jag hade nästan tänkt citera ytterligare några uttalanden, men då jag aldrig brukar vilja uppta kammarens tid länge, skall jag inte göra det. Jag inskränker mig till att hänvisa till att professor Alfred Petré, som ju arbetat mycket med dessa frågor, i dag i en insändare i Morgontidningen Socialdemokraten har ytterligare fäst uppmärksamheten på vikten av att medicinalstyrelsen och inte skolöverstyrelsen i detta fall blir tillsynsmyndighet.

Jag hoppas, att kammarens ledamöter, då det nu är flera av dem inne här och höra på än vid början av denna debatt, när de större inläggen förekommo, så småningom skola förstå, att Kungl. Maj:ts förslag är tryggare och säkrare än ett hastigt hopkommet förslag inom utskottet, om vilket dess ledamöter själva ju äro ganska tveksamma.

Jag kan inte göra annat nu än vidhålla mitt tidigare framställda yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman! Jag hade egentligen begärt ordet för att säga något om den ekonomiska sidan av denna sak, men den diskussion, som här har förekommit, föranleder mig att måhända säga några ord därutöver.

Det är i Kungl. Maj:ts proposition nr 206 klarlagt, att kommunalskatteberedningen, som på sin tid hade denna fråga under behandling, i princip ställt sig på den linjen, att staten borde ta hand om undervisningen av de sinnesslöa, och jag måste säga, att jag alltjämt lutar åt den uppfattningen och att jag är övertygad om att det med tiden kommer att bli på det sättet. Jag förstår de erinringar som herr statsrådet gjorde emot ett överförande i statens hand av undervisningen av de sinnesslöa; det finns givetvis vissa påtagliga skäl till att icke i onödan flytta de barn, som skola undervisas, alltför långt från hemorterna. Jag är inte alldeles övertygad om att det vore nödvändigt att ordna en ny organisation på det sättet, men med den saken må nu vara hur som helst — av kommunalskatteberedningens yttrande i frågan framgår det ju, att beredningen har fäst mycket stort avseende vid den uppgift, som beredningen haft sig förelagd, och att den i sitt yttrande i väsentlig grad också stött sig därpå. Huvudsaken för oss inom kommunalskatteberedningen var ju att beakta de intressen, som vi där voro satta att bevaka och befordra, nämligen att i görligaste grad söka lätta på kostnaderna som uppbäras av det kommunala skatteunderlaget. Detta har ju även statsrådet behjärtat, när det är fråga om byggnaderna, och lovat tänka på rikliga statsbidrag även då det är fråga om driften.

Jag vill bara understryka, att i den mån man strävar efter att lätta bördan på det kommunala skatteunderlaget, vilket väl är en angelägenhet som vi borde vara överens om, så är kostnaden för sinnesslövården en sådan utgift som lämpligare än många andra borde kunna överföras på staten. Jag hoppas att herr statsrådet i fortsättningen ser nådigt på dessa ting, då det gäller att komma med förslag beträffande bidrag till driftkostnaderna. Jag skall nöja mig med att säga dessa fattiga ord om denna sak.

När jag läst detta utskottsbetänkande, har jag känt mig förfärligt tveksam i fråga om det förslag, som utskottet kommer med. Det är möjligt att man vid bedömandet av dessa frågor är bunden av en gammal föreställning, att sinnesslövården och sinnesslöundervisningen på sätt och vis hänga ihop med varandra, och jag skulle tro, att man på många håll i det allmänna livet nog har en känsla av att dessa socialvårdsuppgifter till sin natur äro hemmahörande något så när under samma hatt, icke därför att de egentligen måste det, utan därför att de under många år likväl ha hängt samman. Men jag förstår, att man får försöka göra sig fri från den föreställningen, och det är jag inte obenägen till. När det gäller att bedöma det föreliggande förslaget, så kan det dock hända, att det just är min allmänna försiktighet som gör, att jag är rysligt obenägen att utan vidare sätta tro till sådant som snickrats ihop i en hast. Jag har nämligen så många gånger under min långa levnad varnat, att det brukar finnas stora brister i sådant, och man blir försiktig med tiden.

Jag är icke alls övertygad om att föreliggande betänkande skulle ha sett ut på detta sätt, om man hade gjort upp det obunden av den nuvarande ordningen eller av vad Kungl. Maj:t har föreslagit, och jag är tveksam, om det kan vara lyckligt att helt enkelt, bara genom att på några ställen företa ombyte av ord skapa en så väsentligt annan ordning än den gamla. Jag föreställer mig, att man behöver närmare genomtänka saken. Detta har ju också herr statsrådet och flera andra talare varit inne på. Även om skolhemmen och själva undervisningen i och för sig lämpligen borde kunna överföras under en annan tillsynsmyndighet, så förstår jag knappast, varför vederbörande skolmyndighet skulle önska få hand om t. ex. arbetshemmen och upptagningshemmen. Nu

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
sägs det, att dessa upptagningshem inte komma att spela så stor roll, eftersom man först i skolåldern kommer att kunna upptäcka, huruvida ifrågavarande barns själsbeskaffenheter äro sådana att barnen böra skiljas från andra. Men här förutsätter man i alla fall i lagen, att det skall finnas upptagningshem, och jag kan knappast tänka mig, att skolöverstyrelsen skulle vara den verkligt rätta myndigheten att ha tillsynen över dem. Det kan hända att jag har fel, men jag vill ha den frågan bättre klarlagd för mig, innan jag vågar tro på det riktiga i ett sådant förfarande. Icke ens den »deputation» från andra kammaren — fröken Nygren — som slagit sig ner här bredvid mig, har lyckats övertyga mig om riktigheten därav, även om erkännansvärda ansträngningar i det avseendet ha gjorts.

Jag vill tillägga en sak. Jag har märkt av diskussionen man och man emellan, att vad som här spelar en väsentlig roll måtte vara av rent psykologisk natur; man anser nämligen, att den omständigheten, att barnen nu skola komma att flyttas över i en annan undervisningsform och att de inte längre kunna vara bland de övriga barnen i skolorna, gör, att skillnaden mellan dem blir tydligare och detta alldeles särskilt om de undervisningsanstalter, som dessa sinnesslöa barn skola anlita, skulle lyda under någon annan myndighet än de övriga skolorna. Det förstår jag så innerligt väl, men, snälla ni, inte avhjälp er man detta genom att gå på utskottets förslag? Inte tro ni väl, att föräldrarna gruva sig över den tråkighet som anses ligga däri, att *medicinalstyrelsen* har överinseendet över skolan och inte skolöverstyrelsen? Nej, de sörja över, att barnen icke skola kunna gå i vanlig skola, och det är därför för mig alldeles tydligt, att det i det avseendet icke kan ha någon betydelse vem som skall ha överinseendet härvidlag. Jag tänker närmast på hur vi ha det ordnat i mitt län i fråga om vården av de sinnesslöa barnen. Där är sinnesslöskolan förlagd till Löt i närheten av Strängnäs. Tro ni, att föräldrarna i Södermanland bry sig det bittersta om, huruvida den skolan sorterar under medicinalstyrelsen eller under skolöverstyrelsen? Det är inte det, som gör ett sådant intryck på föräldrarna, utan det är det, att barnen måste flyttas över i en annan skola, vilket utmärker att de äro av en andligt eller själsligt sett lägre klass, och det intrycket ändras icke genom att tillsynen lägges hos skolöverstyrelsen. Jag skulle tro, att detta icke ens i städerna kan ha någon betydelse, eftersom barnen icke heller där komma att gå in i den vanliga folkskolan utan i en annan skola. Denna min uppfattning kanske beror på bristande insikt, herr talman, men var och en dömer efter sitt förstånd, och jag har svårt att kunna tillmäta den nyssnämnda omständigheten sådan betydelse som man här givit den.

Jag har ju också märkt, att inte någon av utskottets talesmän här har varit riktigt tvärsäker på sin sak, icke ens utskottets ordförande, och jag är inte heller tvärsäker på min sak. När man är så pass tveksam, som fallet nu tydligen är i denna fråga, är det då klokt att slå sönder den ordning, som vi ha, för att hoppa på något nytt, som vi är så tveksamma om? Är det ändå inte klokare att bygga på den gamla grunden, men taga fasta på vad statsrådet till hälften har lovat här och som jag tycker är viktigt, nämligen att ta under omprövning, huruvida icke en omformning här lämpligen skulle kunna ske så att man skulle kunna överföra den här undervisningsgrenen under skolöverstyrelsens inseende men behålla arbetshemmen under medicinalstyrelsen. Då skulle man kunna undgå de besvärligheter, som herr statsrådet själv har pekat på under debatten, nämligen att man under skolöverstyrelsen jämväl lägger en del uppdrag, som jag inte förstår rimligen höra dit, genom ett bifall till utskottets hemställan. Jag skulle tro att man utsätter sig för den minsta risken, om man går den vägen. Och när herr statsrådet här har för-

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
klarat sig ha intresse för att denna sak omprövas, få vi lita till att han kommer att ordna det så att det blir gjort.

Innan jag slutar mitt anförande skulle jag vilja tillfoga något som jag glömde nämna nyss i fråga om ekonomien och om driftsbidragen.

Herr statsrådet ställde sig ganska välvillig till tanken på att staten, såvitt jag förstod honom rätt, skulle kunna ta den avsevärdaste delen även av driftskostnaderna. Men gör då inte på samma sätt som i fråga om tandvården. Därvidlag gingo vi i vårt landsting ut ifrån att staten och landstingen skulle repartisera på ett resonligt sätt när det gällde driftskostnaderna, men de förskjutningar, som skett till följd av dyrtidstillägg och andra omständigheter, ha medfört en pålastning på landstingen, som jag fruktar kan göra, att dessa icke kunna fortsätta denna viktiga verksamhet med samma glädje som åtminstone mitt eget landsting började den. Gå inte till väga på samma sätt, då det är fråga om sinnesslövarden, ty då bli vi ledsna ute i landet!

Herr talman! Sådant läget nu är, anser jag mig handla klokast genom att följa Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet **Möller**: Jag vill bara säga till herr Bärge att jag beträffande den ekonomiska sidan av frågan skall ta ad notam och ordentligt observera vad han sade om förhållandet mellan landstingen och staten.

Herr **Elowsson**, **Nils**: Herr talman! Det skulle vara mycket beklagligt, om man av utskottets ändringsförslag skulle få den uppfattningen, att man inom utskottet hade ringaktat eller undervärderat den insats, som läkarna göra på detta område. Varje sådan tanke har, det är jag övertygad om, varit samtliga utskottets ledamöter fullkomligt främmande, och då man därför nu försöker framställa det som om man icke från utskottets sida längre önskade samma inflytande från läkarnas håll som de ha för närvarande, är den uppfattningen så mycket mera felaktig som man under hela den tid, diskussionen rörande denna sak pågick i utskottet, var fullt på det klara med att läkarnas verksamhet på detta område måste komma att utvidgas efter hand som omständigheterna göra det möjligt.

Vad som varit bestämmande för utskottets ståndpunktstagande i detta sammanhang har inte bara varit frågan om organisationen, utan också i mycket hög grad hänsynen till föräldrarna.

När ett par föräldrar komma till insikt om att deras barn icke är som andra barn, att det är i högre eller lägre grad sinnesslött, innebär detta otvivelaktigt ett mycket hårt slag för dem. Det är självklart, att de i det längsta hoppas, att barnet skall kunna åtminstone gå i hjälpklass, men då det kommit så långt i ålder, att det visar sig att det inte heller kan gå där, utan att det måste överföras till de sinnesslöas kategori, betyder detta både för föräldrarna och för den övervägande delen av allmänheten, att barnet har inrangerats i de mer eller mindre sinnessvagas krets. Man drar inte den riktiga skiljelinjen mellan låt oss säga bildbara sinnesslöa och dem, som äro mer eller mindre sinnessvaga, och det är framför allt i fråga om detta som det hade varit önskvärt att man kunnat få en ändring i den allmänna uppfattningen.

De sakkunniga ha varit inne på detta spörsmål, bland annat därigenom att de mycket ingående ha dryftat, om man icke kunde få en annan benämning på dessa bildbara sinnesslöa än den, som nu användes. Men de ha icke kunnat finna något ord, som helt och fullt täckte vad de menade, och därför ha de avstått från en förändring i det avseendet. Inom utskottet har man åtminstone man och man emellan talat om, att man skulle försöka tänka ut en annan benämning, men inte heller där har man lyckats. Detta, att man i det allmänna

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
livet betraktar dessa barn såsom mera mindervärdiga än de egentligen äro, är överhuvud taget den tyngsta börda, som föräldrarna ha att bära.

Jag anser för min del, att det är fullkomligt oriktigt att, såsom fallet nu är, betrakta dessa barn som mindervärdiga. Har man följt den undervisning, som ges i dessa skolor, och har man sett de resultat, vartill denna undervisning leder, kommer man till den uppfattningen, att dessa barn verkligen äro bildbara. De få inte bara lära sig att läsa och att skriva, de kunna också lära sig att räkna; de kunna lära sig geografi och de kunna lära sig historia, väva och sy, ja, överhuvud taget tillägna sig en del av alla de ämnen i allmänhet — åtminstone de mera lättfattliga — vari det undervisas i folkskolan. De kunna också deltaga i undervisningen i gymnastik. Detta visar, att dessa barn ha undervärderats och att man har, om icke direkt ringaktat dem, så dock placerat dem på lägre nivå än den, där de i själva verket stå. Det är detta, att dessa barn äro i högre grad bildbara än man i allmänhet har ansett dem vara, och detta, att undervisningen ju i allra högsta grad är det huvudsakliga, när det gäller att göra dem dugliga för livet, som har gjort, att utskottet har bestämt sig för den ståndpunkt som det intagit.

Om man jämför det arbete, som lärarna vid dessa anstalter lägga ned, med det arbete, som läkarna lägga ned där, åtminstone i fråga om tid och ansträngningar — jag tänker nu inte närmast på kunnigheten och de speciella insikter, som en läkare ju har — så måste man medge, att det, som man får goda resultat av, inte är det arbete, som läkaren ägnar åt dessa barn, utan det, som lärarna och lärarinnorna lägga ned. Därför ha vi inom utskottet — det gäller åtminstone alla de ledamöter, vilkas uppfattning jag känner till — inte hyst någon tvekan — allra minst efter de besök vi gjort på skolorna — om hur man skulle ställa sig i denna sak.

Det har från herr statsrådets sida sagts, att man inom utskottet hade fäst den största uppmärksamheten vid skolhemmen, under det att man fäst mindre avseende vid upptagningshemmen och arbetshemmen.

Jag behöver väl inte uppehålla mig särskilt vid upptagningshemmen, eftersom man ju inte räknar med att antalet barn där skall bli synnerligen stort, utan det som intresserar mest i detta sammanhang är väl arbetshemmen. Dit komma ju barnen sedan de slutat i skolhemmet, och det kan ju hända att de då redan äro uppe i tjugårsåldern. Man frågar då, om det är lämpligt, att skolöverstyrelsen alltjämt har tillsynen över dessa arbetshem och den ungdom som kommer dit. Ja, det måste det anses vara. Det blir nog som det varit hittills, att föreståndarna och lärarna vid dessa anstalter följa barnen så länge de kunna, även sedan barnen överförts till arbetshemmen, kommit ut i familjevård eller återvänt till sina hem i de fall då detta varit möjligt. De ha gjort detta dels av intresse och dels därför att dessa bildbara sinnesslöa barn fästa sig vid den lärare eller lärarinna, som skött och fostrat dem, med en tillgivenhet, som man närmast kan likna vid den som andra barn hysa för sina föräldrar. Det har därför varit naturligt, att lärarna följt barnen under deras vidare öden, och meningen är ju, att det skall bli på samma sätt nu. Man får inte tro att det i detta sammanhang är meningen att genomföra några våldsamma förändringar på sinnesslövärdens område. Det är endast fråga om att draga en gräns mellan de bildbara barnen och de icke bildbara sinnesslöa, för att därigenom ge föräldrarna till de förra någon liten lättnad.

Herr Bärge ifrågasatte, om man kunde tro att denna överflyttning av tillsynen till skolöverstyrelsen skulle förändra den allmänna uppfattningen nämnvärt. Det tror jag inte att den kommer att göra omedelbart, men jag är övertygad om att efterhand som det blir allt mer betonat, att det här är fråga om uppfostran, om en skolning av barn, som man kan säga stå en klass lägre än

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
de barn som gå i hjälpklass i folkskolan, kommer man bland allmänheten att få en annan uppfattning om saken, och detta skulle enligt min mening vara den största vinningen av att följa utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herr *Sten*.

Herr **Ramberg**: Jag skall inte mycket förlänga debatten i denna fråga. Jag skulle endast vilja framhålla ett par synpunkter, när det gäller att bedöma, vilken myndighet som bör vara tillsynsmyndighet i detta fall.

Det torde vara så att den psykiatriska vetenskapen är stadd i ganska stark utveckling. Jag har en viss erfarenhet på det området, då vi inom Värmlands län fått en särskild specialläkare för vår barnavdelning. Anslag till denne läkare har i stor utsträckning beviljats av Kungl. Maj:t av särskilda medel, och vi vänta naturligtvis med mycket stort intresse på resultatet av denna specialläkarorganisation. Vi ha också trott, att liknande tankegångar så småningom skulle komma att göra sig gällande inom de olika landstingsområdena. Det förefaller mig då något egendomligt, om vi nu skulle flytta över tillsynen över sinnesslöverksamheten till skolöverstyrelsen. Jag har för min del inte kunnat finna annat än att Kungl. Maj:ts ståndpunkt i denna fråga är synnerligen tillfredsställande och den tillförlitligaste och säkraste som vi för närvarande kunna hålla oss till.

Jag skulle också i detta sammanhang vilja göra den korta reflexionen: om vi skulle tänka oss, att vi som föräldrar stode i den sorgliga situationen att ha barn som skulle placeras på en av dessa anstalter, veta vi alla att det i alldeles särskilt hög grad skulle framstå som en känslöfråga, men i andra hand också som en förtroendefråga, och jag undrar därför, om man inte skulle föredraga att det vore medicinalstyrelsen och den psykiatriskt utbildade läkaren, som gäve de direktiv och råd som äro nödvändiga i detta fall.

En talare har ju också här framhållit, att lärarna ha ett mycket stort inflytande på dessa barn. Det är alldeles riktigt, men det beror ju på att lärarna följa barnen under deras viktiga skolgång, och det är ju inte på något sätt fråga om att beröva barnen det vederbörliga inflytandet från pedagogiskt håll, men jag tror att så länge vi stå på frågans nuvarande ståndpunkt, skall envar säkerligen känna det tryggare att hålla sig till den kungl. propositionen. Den förefaller mig att vara det mest tilltalande förslaget, och jag kan inte finna att det i debatten framkommit några starkare skäl för utskottets mening.

Jag ber alltså att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Norman**: Herr talman! Detta lagförslag åsyftar ju att så att säga draga en gräns mellan de bildbara sinnesslöa och de icke bildbara sinnesslöa. Det måste då, såvitt jag förstår, vara så, att om man drar den gränsen även organisatoriskt så som utskottet här har föreslagit, kommer detta att ha psykologisk betydelse i fråga om föräldrarnas inställning till dessa spörsmål. Det är dock skillnad mellan att skicka bort sitt stackars barn till en specialskola och att skicka det till vad folk kallar för en idiotanstalt.

Herr **Bürg** var mycket tveksam, huruvida man i detta läge borde slå sönder vad som redan var organiserat. Ja, är det inte så att Kungl. Maj:ts förslag också slår sönder? Vi ha externatskolorna, som på alla platser utom på en för närvarande sortera under skolstyrelsen, och på den plats där skolan icke gör det har man enligt de upplysningar vi fått i utskottet haft mycket stora olägenheter av att denna verksamhet icke sorterat under skolmyndigheterna. I en hel del landsting ligga dessa ärenden under undervisningsutskottet, i andra

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
under hälsovårdsutskottet. Vilkendera vägen man än väljer, blir det på något håll en omkastning, ett sönderbrytande av de riktlinjer man arbetat efter och den organisation man har.

Jag begärde närmast ordet med anledning av att herr Källman här begagnade olika uttryck för att så att säga misstänkliggöra utskottets handläggning av detta ärende. Detta misstänkliggörande kulminerade då han talade om ett löst hugskott. Jag ber att få på det bestämdaste protestera mot en sådan antydning att utskottet skulle ha så lättvindigt handlagt ärendet. Vi ha haft mycket långvariga överläggningar med de sakkunniga, som utarbetat det förslag, som legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition, och beträffande särskilt stadgandena i de paragrafer, som herr Källman ansåg vara så lättsinnigt hopkomna, ha vi från båda de sakkunniga — både professor Petrén och doktor Annell — fått ett medgivande. Det kanske var ett mera hastigt uttalande och inte övertänkt, men i varje fall tycktes de inte reagera så starkt mot den bestämmelse som vi närmast diskuterade, nämligen att det var föreståndaren som skulle ha det avgörande inflytandet över inskrivningen.

Jag har, herr talman, ingen anledning att frånträda den ståndpunkt som utskottet här har fattat, och jag vill särskilt understryka vad jag började med i detta anförande, nämligen att man här syftar till att få en uppdelning i två kategorier av dessa stackars efterblivna barn, så att de bildbara så att säga lyftas upp på ett högre plan i både psykologiskt och andra avseenden.

Jag tror att det har sitt stora värde, om man även organisatoriskt kan utmärka detta syfte.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall först be att få understryka herr Normans uttalande om att det varit en synnerligen grundlig beredning av denna fråga i utskottet. Vi ha företagit resor och besökt anstalter, vi ha inhämtat muntliga och skriftliga upplysningar från olika håll med olika intressen och synpunkter på saken, vi ha bordlagt frågan för att återigen ta upp den till diskussion. Jag vågar säga, att av de ärenden, som vid årets riksdag remitterats till andra lagutskottet, har knappast något tagit så lång tid att behandla som denna fråga.

Sedan vill jag säga till min vän herr Bärge — fast han tycks ha gått nu — att när han påstod att det inte fanns någon i utskottet som var riktigt säker på sitt ställningstagande, är detta inte alldeles riktigt. Visserligen kan man säga, att man är osäker, om man medger att även motståndaren har vissa skäl, som man kan resonera om. Men så till vida är åtminstone jag säker på min sak, att jag påstår att de *överbäggande* skälen tala för utskottets ståndpunkt, även om det finns skäl för den andra ståndpunkten också.

Herr Källman vände sig särskilt till mig och sade att jag hade bedömt denna sak med utgångspunkt från förhållandena i Norrbotten. Det har jag, men, herr Källman, förhållandena på detta område i Norrbotten äro typiska för landet; det är inte mer än ett eller två landsting som kommit fram till en sådan organisation, som man har i Stockholms län. Och när man skall taga ståndpunkt, bör man väl gå ut ifrån de förhållanden, som i allmänhet råda. För min del har jag visserligen den känslan, att utvecklingen nog går mot det mål, som man kanske i viss mån nått i Stockholms län, men att detta mål dock ligger ganska avlägset. Men även om man nu kan ordna på det mera tillfredsställande sätt, som det skett i Stockholms län, så är det ju att märka, att länspsykiatrikern, som främst skulle stå för det hela, har flera olika grenar av abnormövervakning att syssla med, och följden blir — vilket torde vara förhållandet även i Stockholms län — att han kommer att kunna ägna endast en viss del av sin tid åt ifrågasvarande verksamhet, under det att lärarna

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
och den övriga personalen ägna hela sin dag åt den. Den saken bör beaktas i detta sammanhang

Jag vidhåller fortfarande min uppfattning.

Herr **Franzon**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga, att erfarenheterna ifrån skolhemmen i länen kunna vara ganska olika. Jag är också ledamot av den vårdhemsdirektion, som herr Källman åberopar, där vi anse att den vård som meddelas är ganska tillfredsställande. Men jag har under min verksamhet kommit till en annan uppfattning i den föreliggande frågan än herr Källman. Jag anser att den undervisning som givits vid vårdhemmet har blivit en andrahandsfråga, medan den sociala frågan kommit i förgrunden. Inget ont i det, men jag har den bestämda uppfattningen, att undervisningen är en så väsentlig del av detta vårt arbete och av så grundläggande betydelse för dessa ungdomar även i framtiden, att jag tror det vore en fördel om den kunde tillgodoses bättre, och detta skulle säkerligen ske, om tillsynen förändrades till skolöverstyrelsen i stället för till medicinalstyrelsen. Det är min erfarenhet av arbetet i Stockholms läns landsting.

Herr Källman uttalade farhågor för hur det skulle bli och hänvisade till 7 §, där det står att föreståndaren skall söka samråd med läkaren. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall läkaren samråda med föreståndaren. Enligt båda förslagen bör ett samråd ske, men jag tror mig kunna säga, att en föreståndare eller föreståndarinna säkerligen lättare söker samråd och samarbete med läkare än en läkare många gånger gör med föreståndaren eller föreståndarinnan.

Jag kan för övrigt helt instämma i vad herr Elowsson yttrade och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Källman**: Herr talman! Då herr Norman yttrar, att det viktigaste är att föräldrarna få klart för sig att man inte för deras barn till en idiotanstalt, utan till en skola, vill jag tala om att jag besöker examen vid vårt skolhem varje år. Jag brukar samtala med föräldrarna, och det visar sig att de äro på det klara med att det är en väsentlig skillnad mellan skolhemmet å ena sidan och arbetshemmet och vårdhemmet å den andra. De ha klart för sig att deras barn icke föras till en idiotanstalt, utan till en skola fast av annan typ än folkskolan och dess hjälpklass.

Herr Franzon säger att undervisningen nu skulle vara en andrahandsfråga. Det är den i varje fall inte hos oss. Vi ägna ofantligt intresse just åt skolhemmet och skilja det i alla avseenden från de övriga grenarna. Det är inte en andrahandssak, utan det betrakta vi som ett slags kärnpunkt i verksamheten, fastän det är bara en mindre del av de sinnesslöa som äro så bildbara att de kunna hänvisas till skolgång.

Med avseende å inskrivningen och utskrivningen är ju skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag den, att det enligt Kungl. Maj:ts förslag är läkaren som efter samråd med föreståndaren inskriver och utskriver; enligt utskottets förslag är det föreståndaren som efter samråd med läkaren in- och utskriver. Det är en väsentlig skillnad. I de län där man har psykiater är det väl självklart — som det också framgick av herr Rambergs anförande att det sker i Värmland — att det är läkaren som skall besluta och inte föreståndaren eller föreståndarinnan, som i regel saknar kompetens för en så viktig uppgift.

Herr **Norman**: Jag skall be att få påpeka, att frågan, om ett sådant här barn skall inskrivas på en centralanstalt, icke kan avgöras utan att det föreligger ett läkarintyg.

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning godkändes den nu föredragna paragrafen.

2 §.

Godkändes.

3 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

(i *Kungl. Maj:ts förslag*:)

(i *utskottets förslag*:)

Centralanstalt skall omfatta:

- a) *upptagningshem* för sinnesslöa barn, som ej börjat skolan;
- b) *skolhem* med sinnesslöskola för undervisning av barn i skolåldern;
- c) *arbetshem* för ytterligare utbildning i praktiskt hänseende av dem, som avslutat skolundervisningen i skolhemmet.

Där genom överenskommelse med enskilt upptagningshem, skolhem eller arbetshem omhändertagandet av de sinnesslöa ordnats på tillfredsställande sätt, äger *medicinalstyrelsen* medgiva befrielse från skyldighet att anordna hem av motsvarande slag.

Där genom överenskommelse med enskilt upptagningshem, skolhem eller arbetshem omhändertagandet av de sinnesslöa ordnats på tillfredsställande sätt, äger *skolöverstyrelsen* medgiva befrielse från skyldighet att anordna hem av motsvarande slag.

I den mån så lämpligen kan ske, må behovet av skolplatser tillgodoses genom inrättande av externatskola eller externatplatser vid skolhem.

Herr **Källman**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Norman**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Källman** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 3 § av andra lagutskottets i utlåtande nr 55 punkten A framställda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propo-

Lagförslag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)
sitionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Källman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 30.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Aterstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Det under 2 framlagda lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslagen.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 56, i anledning av väckt motion om ändring av gällande bestämmelser rörande gäldandet av viss ersättning till ägodelningsnämndemän, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om ekonomiskt understöd åt efterlevande efter svenska beredskapsmän, sjömän och fiskare, som förlorat livet på grund av rådande krigsförhållanden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder i syfte att förbilliga begravningskostnaderna. *Om förbilligande av begravningskostnaderna.*

Med föranledande av en inom andra kammaren väckt motion, nr 422, av fru *Johansson* och fru *Nordgren*, hade nämnda kammare på hemställan av sitt första tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning, huruvida och på vad sätt man kunde åstadkomma ett förbilligande av begravningskostnaderna.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskottet, vilket i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att första kammaren ej måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade anmälts av herrar *Nils Elowsson* och *Heüman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr *Elowsson*, *Nils*: Herr talman! Det råder i landet en tämligen allmän mening, att begravningskostnaderna äro för höga, och det är denna mening som

Om förbilligande av begravningskostnaderna. (Forts.)

kommit till uttryck i den motion som utlåtandet gäller. Ifrån begravningsentreprenörernas sida göres naturligtvis gällande motsatsen, men misstanken att begravningskostnaderna äro för höga stödes av det förhållandet, att det på detta område finnes två monopol eller karteller, om man vill kalla dem så: å ena sidan begravningsentreprenörerna, som ha sin sammanslutning, och å andra sidan grossister och fabrikanter, som ha sin. Nu säger man visserligen från deras håll, att dessa karteller kommit till för att minska kostnaderna i samband med begravningsarna, och man gör också gällande att detta har skett. Ingen inom utskottet har vågat göra något bestämt påstående, om detta är riktigt eller inte, men eftersom man känner till att karteller inte bara ha den uppgiften att åstadkomma billigare priser, ställer man sig, som sagt, misstänksam.

När utskottet fattat det beslut, som det nu har kommit till, har det ju därigenom kommit i motsats till det beslut som fattats av andra kammaren, och av den anledningen ha ett par av utskottets ledamöter ansett sig böra reservera sig mot utskottsbetänkandet.

När utskottet motiverat sitt avslagsyrkande, har man bland annat framhållit, att det i motionerna icke förebragts någon utredning som tyder på att begravningskostnaderna verkligen äro för höga. Gentemot detta skulle jag vilja säga, att motionen visserligen är mycket torftig i detta avseende, men utskottet har ju begärt och även fått in en del yttranden i denna sak, och av dem framgår ju dock att det åtminstone i viss utsträckning förekommer för höga priser. Det säges t. ex. i ett av yttrandena, att en kista med tillhör i lägsta prisklassen går på 32 kronor 50 öre hos fabrikanter men säljes för 65 kronor. Detta spelar kanske inte så stor roll, ty avansen på en så billig kista kan kanske inte sägas vara så särdeles hög, men då man finner att en kista, som kostar 190 kronor hos fabrikanter, i utförsäljningspris betingar 400 kronor och man tänker på att ännu dyrare kistor bli underkastade motsvarande pristillägg, måste man säga sig, att då kommer man upp till en handelsavans, som väl inte kan sägas vara riktigt rimlig.

Dessa förhållanden ha tilldragit sig uppmärksamhet från olika håll, och detta har lett till att t. ex. Svenska eldbegängelseföreningen ansett sig böra skapa en särskild begravningskassa, som medlemmarna kunna ansluta sig till och som kan ordna en eldbegängelse med allt vad därtill hör för 300 kronor. Vidare har det åtminstone på ett ställe i vårt land bildats ett särskilt begravningsaktiebolag för att på det sättet åstadkomma lägre begravningskostnader.

Nu genmäler man i utskottsbetänkandet, att man här i Stockholm genom kyrkogårdsnämndens försorg kan ordna en begravning så pass billigt som för 144 kronor, och man säger att det är en betydande skillnad mellan dessa 144 kronor och det genomsnittspris på 500 kronor som motionärerna ansett vara en rimlig summa. Men det är inte så mycket vunnet med att hänvisa till att en begravning kan ordnas så pass billigt som för 144 kronor i Stockholm, ty de begravningar som anordnas till det priset äro ytterligt få. När man skall skiljas från en anhörig, nöjer man sig inte med så torftiga omständigheter, utan man kostar ju gärna på sig avsevärt mycket mera, och det är när priset stiger med det ena hundratalet kronor efter det andra som man kan utgå ifrån att begravningsentreprenörerna göra en allt större vinst.

Nu har man här i utskottsutlåtandet sagt, att var och en har möjlighet att genom medlemskap i begravningskassa för en förhållandevis låg avgift från de efterlevande avlyfta begravningskostnaderna, och det är givetvis riktigt. Men det är väl tämligen klart, att den som är medlem i en begravningskassa och underkastar sig den uppoffring detta innebär inte betalar avgifterna för att de pengar, som utbetalas i samband med hans dödsfall, skola till större del

Om förbilligande av begravningskostnaderna. (Forts.)

än nödvändigt är gå till begravningsentreprenörerna, utan han menar naturligtvis att de skola användas av hans anhöriga, eftersom det inte bara tarvas kista och vad därtill hör, utan dödsfallet i allmänhet även medför utgifter för kläder, som de efterlevande måste skaffa sig, och en del annat.

På grund av vad utskottet anfört finner utskottet att det åtminstone här i Stockholm för de mindre bemedlade finnas goda möjligheter att till relativt billigt pris erhålla en värdig begravning. När man behandlar denna sak är det dock inte bara de mindre bemedlade man tänker på, utan man tänker på begravningskostnaderna överhuvud taget. Man anser att det göres oskäligen vinster, och om de tas ut av mindre bemedlade eller av folk, som har det bättre ställt, är det lika illa i båda fallen. Därför ha vi reservanter ansett att det varit rättigare, om utskottet anslutit sig till andra kammarens mening och följaktligen tillstyrkt en utredning i motionens syfte.

En annan sak har också bidragit till att vi ha stannat för reservationens uppfattning. När begravningsentreprenörernas talesmän uppvaktade utskottets presidium, uppgåvo de att det förekommer fall — i vilken utsträckning kan naturligtvis icke avgöras — då begravningsentreprenörer för det allmännas del ordna begravningar för ett billigare pris. Den uteblivna vinst eller den eventuella förlust, som på detta sätt kan uppstå, slås sedan ut på de enskilda — det allmänna kunde alltså få lägre begravningskostnader, men så tog man igen förlusten av de enskilda. Jag vet inte hur pass mycket orättvisa som i det avseendet har begåtts, men det är givetvis principiellt oriktigt att bedriva en affärsverksamhet på detta sätt. Vill man hårdraga tillvägagångssättet kan man nästan säga, att det är att blanda sig i det svenska folkets urgamla rätt att sig självt beskatta.

Det har sålunda framdragits många bevis för att priserna för begravningar ligga i överkant. Man har därtill även att tänka på den omständigheten, att de personer, som skola ordna med en begravning, sällan äro i sådan sinnesstämning, att de ha lust att pruta på de priser som begäras. De godtaga priserna utan vidare och så få de skaffa pengar var de kunna. Ofta blir det genom skuldsättning, varigenom en ekonomisk belastning för en lång tid framåt kan komma att drabba de anhöriga, sedan familjeförsörjaren eller någon annan närstående är borta.

Allt detta ha vi reservanter ansett utgöra tillräckliga skäl för att underkasta monopolen på detta område en översyn. Och skulle det visa sig att det inte tas för höga priser, så har ju genom en utredning ingen skada skett. Då ha ju i stället begravningsentreprenörerna, liksom grossisterna och fabrikanterna inom branschen, på sätt och vis blivit rehabiliterade. Och det kunna de väl inte ha något emot.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I herr Nils Elowssons yttrande instämde herrar *Wagnsson, Rosenberg, Söderdahl, Jacob Hansson, Lindström, Ahlkvist* och *Sjödahl*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Bäcklund, Granath, Sten, Karl August Johanson* och *Svedberg*.

Herr **Ekströmer**: Herr talman! I motionen begäres utredning om förbilligande av begravningskostnaderna för de mindre bemedlade. Den siste ärade talaren omnämde, vilket också utskottet har gjort i sin motivering, den mycket kloka åtgärden av Stockholms stads kyrkogårdsnämnd att ge ut en liten skrift innehållande råd och anvisningar för dem, som kommit i en sådan situation, att de behöva vägledning för ordnande av en begravning. Som i utskottets utlåtande omnämndes är enligt denna skrift priset för den billigaste

Om förbilligande av begravningskostnaderna. (Forts.)

typen av begravning 144 kronor. Det finns sedan en form, som kostar 195 kronor, och priset stiger sedan i den mån ytterligare arrangemang tillkomma. En eldbegängelse kostar 236 kronor. I de allra billigaste typerna ingår naturligtvis egentligen endast själva begravningen. Blommor för utsmyckning och sådant är inte inräknat, utan det få de efterlevande skaffa själva.

Det kan dock fastslås, att det i Stockholm verkligen går att få en begravning för ett relativt billigt pris, det kan icke förnekas. Vi ha också undersökt, vilka priser som tillämpas ute i landsorten, och de synas i varje fall inte vara högre. Man kan räkna med en kostnad av cirka 200 kronor, inklusive blommor och andra mindre anordningar, för en fullt värdig begravning, detta enligt uppgifter som vi erhållit från vederbörande begravningsentreprenörer och som icke vederlagts.

Den ärade talaren uppehöll sig också vid den oskäliga handelsvinst, som entreprenörerna skulle betinga sig vid försäljning av kistor. Enligt de uppgifter vi fått tycks det emellertid vara så, att hela entreprenörernas bruttoinkomst lägges just på priset på kistorna. Man tyckes lägga på en marginal av mellan 80 och 100 procent, beroende på kistornas beskaffenhet, men denna marginal är ingalunda, som herr Elowsson tycks mena, ren vinst, utan däri inkluderas i själva verket entreprenörernas alla omkostnader. Enligt vad jag kan bedöma synes vinsten under sådana förhållanden icke vara oskälig. Denna uppgift grundar sig på upplysningar, som ha lämnats till priskontrollnämnden och av denna godkänts. Min bestämda övertygelse är alltså att motionärerna ha gått till överdrift, när det gäller priset för en värdig, enkel begravning. En sådan är verkligen inte så dyr som de påstå.

Men sedan är det ju, såsom också framhållits, en naturlig önskan hos varje efterlevande vid dödsfall, att en kär anförvant skall få en så vacker och värdig begravning som möjligt. Då tillkomma en hel del extra arrangemang, som kosta pengar. Inför utskottet har det företetts räkningar på av entreprenörer anordnade begravningar, där vi kunnat se, vad som hör till entreprenörernas normala åligganden, om jag så får säga, vad som hänför sig till det allmänna, således kyrkan, och vilka extra arrangemang, som de efterlevande velat ha. Jag har verkligen inte kunnat finna, att entreprenörerna lägga på någon oskäligt stor avans. Jag måste dock säga, att det är oerhört svårt för utskottet, liksom det kommer att bli svårt, för att inte säga omöjligt, för en eventuell utredning, om en sådan mot förmodan skulle komma till stånd, att verkligen kunna bedöma denna sak. Tag t. ex. en sådan post som blommor. Om man ser en sådan allmänt angiven post på räkningen, kan man ju absolut inte veta, hur mycket blommor som tagits, vartill ju kommer att blommorna växla så oerhört i pris på vintern och på sommaren. Även en sådan post som musik och sång är mycket svår att bedöma, ty man vet inte, vem som har sjungit eller utfört musiken. I begravningskostnaderna har kanske också ingått en enkel sorgfest på någon restaurang, och att efteråt utan närmare upplysningar kunna bedöma skäligheten av priset härför är naturligtvis omöjligt. Det är en rad sådana svarbedömbara poster, som man möter på en begravningsräkning. Med erfarenhet av de priser som tillämpas på andra områden kan jag emellertid inte finna, att begravningsentreprenörerna betinga sig någon oskälig vinst. Man kan ju inte heller standardisera begravningarna, utan var och en får arrangera dem efter sitt eget skön. Såvitt utskottet kan bedöma tycks den vinst, som entreprenörerna beräkna, i regel vara ganska måttlig. Härtill bidrager också att det, efter vad vi hört, tvärtemot vad som i motionen antydes på detta område råder en ganska livlig konkurrens. Där finns visserligen en organisation, men som utskottet också nämnt, omfattar den endast två tredjedelar av samtliga entreprenörer. Det säger sig då självt, att de i denna

Om förbilligande av begravningskostnaderna. (Forts.)

organisation sammanslutna företagen ingalunda kunna hava en så stark ställning, att de kunna diktera priserna.

Enligt min uppfattning är man på detta område faktiskt redan på rätt bog i fråga om vad som bör göras, t. ex. Stockholms stads kyrkogårdsnämnds förut omnämnda mycket kloka åtgärd att till varje efterlevande familj, som så önskar eller behöver, skicka ut en liten skrift med råd och anvisningar. Där kunna de efterlevande få reda på vilka kostnader, som de behöva räkna med vid olika alternativ. Anse de, att entreprenören är för dyr, behöva de bara visa upp papperet och säga: »Se här, dyrare får begravningen inte bli!» I utskottets utlåtande ha vi dessutom, såsom den föregående ärade talaren också påpekade, fäst uppmärksamheten på den möjlighet som finns att genom att ta en försäkring eller att gå in i vissa kassor för en relativt hygglig penning försäkra sig om en fullt värdig, komplett begravning.

För att man skall sätta i gång en utredning förefaller det mig, som om åtminstone två villkor borde vara till finnandes. För det första måste det föreliggande uppenbara missförhållanden, och för det andra måste det finnas utsikter att kunna rätta till dessa eventuella missförhållanden. Jag har här försökt påvisa, att i stort sett — det kan ju finnas undantag på enskilda platser — föreligger det på detta område icke några uppenbara missförhållanden, utan en fullt värdig begravning kan erhållas till ett måttligt pris. Vad beträffar den andra förutsättningen undrar jag exempelvis, om det verkligen är möjligt att sätta speciella maximipriser på blommor, sång och musik, förtäring eller andra arrangemang, som kunna förekomma vid en begravning. Jag tror helt enkelt icke, att det är möjligt att komma fram på den vägen.

Utskottet har emellertid, som vi också påpekat i utlåtandet, uppmärksammat, att det kanske vore önskvärt, att de kyrkliga kommunerna såge litet på de belopp, som de debitera i hyra för kapell, likvagn o. s. v. Det skulle nog inte heller skada, om eldbegängelseföreningen underkastade sina kalkyler en viss granskning. På den vägen skulle man kanske kunna vinna något för ett förbilligande av begravningskostnaderna. En allmän utredning kan jag emellertid, i likhet med utskottsmajoriteten, icke finna vara av behovet påkallad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Petersson, Emil*, och herr *Ericsson, Carl Eric*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle besluta att biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren att biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Om förbilligande av begravningskostnaderna. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 286.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående svenskt initiativ till uppbyggande av en världsorganisation för trygghandet av fred mellan folken m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av kapitalinvesteringar i Svenska skifferoljeaktiebolaget;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga åtgärder för trygghande av bränsleförsörjningen;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 till teckning av preferensaktier i ett planerat aktiebolag för övertagande av de allmänna restaurangbolagens rörelse jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 186, i anledning av väckta motioner angående restitution av tull för vissa partier till kaffesurrogat avsedda sockerbeter och cikorierötter;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 43, i anledning av väckta motioner om en översyn av författningsreglerna för jordbrukets och skogsbrukets inkomsttaxering, m. m.;

nr 44, i anledning av väckta motioner angående rätten till avdrag för värde-minskning vid taxering av inkomst av annan fastighet; och

nr 45, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av väckta motioner om ändrad pensionsålder för hemvärnschefen;

nr 61, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om utförande av avfuktningssanordningar inom visst skyddsrum; och

nr 62, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning i fråga om tillgodoräkning i pensionshänseende för förvaltaren vid riksbankens pappersbruk C. A. Wallentin;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av väckta motioner om skärpning av straffansvaret för illegal vadhållning (s. k. bookmakeri);

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 54 och 56 §§ utlänningslagen den 11 juni 1937 (nr 344);

nr 55, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser för försäljning av kyrklig jord, m. m.; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorer vid svenska församlingar i utlandet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av väckt motion om viss ändring i bestämmelserna rörande arbets- och vilotid för automobilförare i yrkesmässig trafik;

nr 58, i anledning av väckt motion om dyrtidstillägg å ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 59, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning rörande tvångsinlösen av enskild järnväg; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 62 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skogsvårdens befrämjande m. m.;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statens högre skogsskola jämte i ämnet väckta motioner;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av veterinärrättningen i Skara m. m.; och

nr 65, i anledning av väckta motioner om anläggande av ett större jordbruk å de s. k. Ragundabottnarna.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.22 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 13 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4.30 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 7 och den 9 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för vissa oriktigt utbetalade familjebidrag m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 347, i anledning av väckt motion om befrielse för vissa militära befattningshavare från skyldigheten att återbetala av dem obehörigen uppburna barntillägg;

nr 348, i anledning av väckta motioner om befrielse för fanjunkaren A. W. Lilierberg från viss återbetalningsskyldighet;

nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten för kommunikationsverken m. m.;

nr 350, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag för budgetåret 1944/45 till oförutsedda utgifter;

nr 351, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden;

nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1944/45 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 361, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i anledning av förgiftningsfaran vid gengasdrift;

nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1944/45 till nykterhetsvården jämte i ämnet väckt motion;

nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den centrala organisationen för utlänningskontrollen; samt

nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av tandläkarinstitutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent;

nr 372, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 373, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag an-

gående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.; samt

nr 374, i anledning av väckt motion angående utredning om inrättande av en kyrklig högtidsdag i vårt land under höstens lopp.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 286, angående gäldande från anslaget till oförutsedda utgifter av kostnad för barackbyggnad vid landsstatshuset i Luleå.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 181—186, bevillningsutskottets betänkanden nr 43 och 44 samt memorial nr 45, bankoutskottets utlåtanden nr 60—62, första lagutskottets utlåtanden nr 53—56, andra lagutskottets utlåtanden nr 57—59 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 60—65.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Beträffande ärendenas ordning på morgondagens föredragningslista får jag hemställa, att kammaren måtte besluta, att följande ärenden skola i här angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden nr 181—185, jordbruksutskottets utlåtanden nr 60—64, bevillningsutskottets memorial nr 45, bankoutskottets utlåtanden nr 60—62 samt första lagutskottets utlåtanden nr 54 och 56. Övriga ärenden torde uppföras i vanlig ordning.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.39 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
